

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КУЛКОВА ІРИНА ЮРІЇВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
теорії і практики перекладу,
к.пед.н., доцент
Бойван О. С.

(підпис)

« ____ » _____ 20__ р.

ТЕМА

«КОГНІТИВНО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА ФУНКЦІЙНО-ПРАГМАТИЧНІ
ВИЯВИ ДИСКУРСУ УВАГИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ТА
УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПРОСТОРІ»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад
включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:
Гнатюк Любомира Ярославівна
д. філол. н., доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2023

АНОТАЦІЯ

Когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні вияви дискурсу уваги в англійськомовному та українськомовному просторі

Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська». Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад включно)» Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2023. – 89 с.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загального висновку, переліку умовних скорочень та списку використаної літератури (29 джерел англійською та 49 найменувань українською мовами), списку лексикографічних джерел (7 позицій). Загальний обсяг магістерського дослідження становить 98 сторінок. Актуальність теми зумовлена інтересом до вивчення когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних виявів дискурсу уваги в англійськомовному та українськомовному просторах.

Ця магістерська робота досліджує когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні аспекти дискурсу уваги у англійській та українській мовах, акцентуючи на міжкультурному контексті. Робота розглядає як культурні, так і мовні відмінності у вираженні уваги, пропонуючи глибокий аналіз лінгвістичних особливостей, які формують міжкультурний дискурс уваги. Особливу увагу приділено вивченню комунікативних жанрів і їх використання у різних лінгвокультурних контекстах. Робота вносить значний вклад у розвиток міжкультурної комунікації та перекладознавства, розкриваючи нові напрямки для подальших досліджень.

Оскільки детального аналізу цієї теми ще не проведено (опубліковані праці частково відображають цей аспект), окреме дослідження є актуальним і потребує подальшого вивчення та узагальнення. Об'єктом дослідження є дискурс вияву уваги в англійському та українському мовному середовищі.

Специфіка такого дослідження полягала у ретельному виборі методів дослідження. Їх обрання зумовлено унікальністю організації та цілей

дослідження: запропоновано дескриптивний метод для об'єктивного зображення та опису теоретичних основ дослідження дискурсу уваги. При порівнянні мовленнєвих формул дискурсу уваги використано зіставний метод.

За допомогою індуктивного методу створено та ретельно проаналізовано когнітивні структури, що відображають увагу в англійській та українській мовах. Метод синтезу об'єднав різні визначення поняття «комунікативний жанр» та визначив єдине визначення цього терміна. Методом контент-аналізу сформовано вибір матеріалу дослідження шляхом кількісно-якісного аналізу вибраної роботи та проведення практичного дослідження за цією вибіркою.

Матеріалом дослідження слугує глибокий аналіз дискурсу уваги, який охоплює когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні аспекти. В якості теоретичної бази були використані праці таких вчених, як Ф. С. Бацевич, Л. Гнатюк, А. П. Загнітко, В. М. Манакін, Г. І. Приходько, Я. Радевич-Винницький та інші. Ці праці допомогли розглянути та проаналізувати важливі аспекти дискурсу уваги в англійському та українському лінгвопросторах, забезпечуючи комплексне бачення даної теми.

Також були використані художні твори американських авторів, таких як А. Міллер та Ю. О'Ніл, британських літераторів О. Вайльда та Ч. Діккенса, а також українських письменників О. Кобилянської, І. Багряного та інші. Ці твори були використані для аналізу та виявлення лінгвістичних особливостей, які формують міжкультурний дискурс уваги. Таким чином, художня література стала важливим матеріалом для дослідження, що допомогло розкрити різні аспекти дискурсу уваги у відповідних лінгвокультурних просторах.

Ключові слова: когнітивно-концептуальні аспекти, функційно-прагматичні аспекти, дискурс уваги, лінгвокультурні відмінності, комунікативні жанри, міжкультурний дискурс, когнітивна лінгвістика

SUMMARY

Cognitive-Conceptual and Functional-Pragmatic Manifestations of the Discourse of Attention in English and Ukrainian Linguistic Spaces

Specialty 035 Philology. Specialization 035.041 “Germanic languages and literatures (including translation), first language – English”. Educational program “English and second foreign language and literature (including translation)” Donetsk National University named after Vasyl Stus, 2023. – number of 89 p.

The master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions to each, a general conclusion, a list of abbreviations, and a bibliography (29 sources in English and 49 in Ukrainian), as well as a list of lexicographic sources (7 items). The total volume of the master's research is 98 pages. The relevance of the topic is due to the interest in studying cognitive-conceptual and functional-pragmatic manifestations of the discourse of attention in English and Ukrainian linguistic spaces.

This master's thesis investigates the cognitive-conceptual and functional-pragmatic aspects of the discourse of attention in English and Ukrainian, with a focus on intercultural context. The work examines both cultural and linguistic differences in the expression of attention, offering a deep analysis of the linguistic features that shape the intercultural discourse of attention. Special attention is given to the study of communicative genres and their usage in different linguistic-cultural contexts. The work makes a significant contribution to the development of intercultural communication and translation studies, opening new directions for further research.

Since a detailed analysis of this topic has not yet been conducted (published works partially reflect this aspect), a separate study is relevant and requires further exploration and summarization. The object of study is the discourse of attention manifestation in English and Ukrainian language environments.

The specificity of this study involved careful selection of research methods. Their choice was determined by the uniqueness of the organization and goals of the research: a descriptive method was proposed for the objective depiction and description

of the theoretical foundations of the study of attention discourse. A comparative method was used when comparing the speech formulas of attention discourse.

Using the inductive method, cognitive structures that reflect attention in English and Ukrainian were created and thoroughly analyzed. The synthesis method combined various definitions of the concept of "communicative genre" and determined a unified definition of this term. A content analysis method formed the material selection of the study through quantitative-qualitative analysis of the selected work and conducting practical research on this sample.

The material of the study is a deep analysis of the discourse of attention, which encompasses cognitive-conceptual and functional-pragmatic aspects. As a theoretical basis, works of scholars such as F. S. Batsevych, L. Hnatyuk, A. P. Zahnitko, V. M. Manakin, H. I. Prykhodko, Ya. Radevych-Vynnytsky, and others were used. These works helped to consider and analyze important aspects of the discourse of attention in English and Ukrainian linguistic spaces, providing a comprehensive view of the topic.

Artistic works by American authors such as A. Miller and E. O'Neill, British writers O. Wilde and C. Dickens, and Ukrainian writers O. Kobylanska, I. Bahrianyi, and others were also used. These works were used to analyze and identify linguistic features that shape the intercultural discourse of attention. Thus, literature became an important material for the study, helping to reveal different aspects of the discourse of attention in the respective linguistic-cultural spaces.

Key words: cognitive-conceptual aspects, functional-pragmatic aspects, discourse of attention, linguistic-cultural differences, communicative genres, intercultural discourse, cognitive linguistics.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	8
ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. КОМУНІКАТИВНІ ЖАНРИ ТА ДИСКУРСИ МІЖПЕРСОНАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	16
1.1. Проблема мовленнєвого жанру у сучасній лінгвістиці.....	16
1.2. Комунікативний жанр як термін лінгвістичних досліджень з прагматичним та функційно-комунікативним смислом.....	22
1.3. Поняття дискурсу як комунікативної структури та лінгвокультурного утворення.....	26
1.4. Когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні аспекти ефективної міжперсональної взаємодії в англійськомовному та українськомовному просторах.....	29
Висновки до першого розділу	36
РОЗДІЛ 2. ДИСКУРС ВИЯВУ УВАГИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПРОСТОРАХ.....	39
2.1. Комунікативний жанр симпатії. Іронія як стратегія вияву максими, симпатії в дискурсі вияву уваги.....	39
2.2. Комунікативний жанр співчуття. Лексичні та граматичні форми при реалізації комунікативного жанру співчуття.....	45
2.3. Комунікативний жанр схвалення. Реалізація комунікативних тактик схвалення як форма втілення комунікативного жанру симпатії.....	50
Висновки до другого розділу	56
РОЗДІЛ 3. КОМПЛІМЕНТ ЯК ПРАГМАТИЧНА ТАКТИКА ВТІЛЕННЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ ЖАНРІ СИМПАТІЇ	60
3.1. Прагматичні та функційно-комунікативні особливості реалізації комунікативних тактик похвали та компліменту в різних лінгвопросторах.	60
3.2. Своєрідність компліменту як одного із способів втілення комунікативного жанру симпатії в англійськомовному та українськомовному просторах.....	65
3.3. Аспекти комунікативної тактики компліментарності.....	69
Висновки до третього розділу	75

ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	83

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КЖ – комунікативний жанр;

МА – мовленнєвий акт;

МЖ – мовленнєвий жанр;

ТМА – теорія мовленнєвого акту;

ТМЖ – теорія мовленнєвого жанру.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні світ перебуває в стані стрімких змін, які супроводжуються глобалізацією, швидкими технологічними досягненнями та посиленою міжнародною співпрацею. Ця глобальна тенденція сприяє інтенсивному спілкуванню між представниками різних мовних, культурних та соціальних груп. В умовах мультикультурного суспільства, а також зростаючої потреби в міжнародних відносинах і співпраці, розуміння взаємодії та вираження уваги стає фундаментальним елементом комунікації.

В контексті цього соціокультурного феномену вивчення когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних виявів дискурсу уваги набуває особливої актуальності. Мова стає інструментом взаємодії та розуміння між представниками різних культур, і вивчення того, як увагу виражають і сприймають в різних мовних спільнотах, має стратегічне значення.

Зростання міжнародних контактів, міграційних процесів і культурних обмінів вимагає кращого розуміння мовної поведінки та комунікаційних норм різних культур. Дослідження когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги є важливим кроком у розв'язанні цієї проблеми.

Окрім того, вивчення функційно-прагматичних виявів дискурсу уваги може сприяти покращенню міжкультурних відносин, дипломатичних переговорів, міжнародного бізнесу, а також перекладу та викладанню іноземних мов. Інформація про когнітивні та прагматичні аспекти дискурсу уваги може служити цінним ресурсом для тих, хто працює в різних культурних та мовних середовищах.

Загалом вивчення когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги в англійській та українській мовних спільнотах є докорінно актуальним завданням, яке відповідає потребам сучасного світу та розвитку міжнародних і міжкультурних зв'язків.

Стан досліджуваної проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики та міжкультурної комунікації дослідження когнітивно-концептуальних та

функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги виокремлюється як актуальне завдання. Існуюча література з цього питання розглядає комунікаційні аспекти та вияв уваги, але тема потребує більш глибокого вивчення, особливо з погляду мовних культур різних націй.

За останні роки вивчення дискурсу отримало новий розвиток завдяки прогресу у когнітивній, соціокультурній та міжкультурній лінгвістиках. Це стимулювало інтерес до аналізу мовлення та вивчення вираження уваги в різних мовах, підкреслюючи важливість цієї проблеми.

Українська та англійська мови, що є предметами дослідження, мають унікальні культурні, історичні та соціальні контексти. Аналіз мовленнєвих актів, які виражають увагу, симпатію, співчуття, схвалення в цих мовах, дозволить виявити як спільні, так і відмінні засоби комунікації. Стан досліджуваної проблеми свідчить про необхідність подальшого аналізу когнітивних (якість і природа уваги) та функційно-прагматичних аспектів (роль уваги у комунікативних жанрах).

Дослідники цієї теми представлені такими видатними науковцями, як Ф. С. Бацевич, що зосереджувався на вивченні комунікативних девіацій та засад комунікативної лінгвістики; Л. Я. Гнатюк, яка досліджувала прагматику ввічливості та міжособистісного спілкування; А. П. Загнітко, що розвивав теорію лінгвоперсонології; а також В. М. Манакін, який працював над міжкультурною комунікацією. Ці вчені сприяли розвитку вивчення когнітивно-концептуальних аспектів та функційно-прагматичних виявів дискурсу уваги в британському, американському та українському лінгвокультурних просторах, вносячи вагомий вклад у розуміння цієї складної тематики.

Об'єктом дослідження виступають мовленнєві акти вияву дискурсу уваги в англійському та українському лінгвопросторах.

Предметом дослідження є когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні вияви дискурсу уваги в англійській та українській мовних спільнотах.

Метою роботи є виявлення когнітивно-концептуальних і функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги в англійськомовному і українськомовному лінгвопросторах.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– сформулювати теоретичні положення роботи, пов'язані з вивченням дискурсу уваги та її когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів у англійськомовному і українськомовному лінгвопросторах;

– визначити принципи порівняння мовленнєвих формул дискурсу уваги в англійськомовному і українськомовному лінгвопросторах;

– з'ясувати лінгвопрагматичні ознаки й національно-культурну специфіку комунікативних жанрів в англійськомовних і українськомовних лінгвопросторах;

– схарактеризувати спільні закономірності та національно-культурні відмінності когнітивно-концептуального дискурсу уваги в англійськомовному і українськомовному лінгвопросторах.

Матеріалом магістерської роботи є глибокий аналіз дискурсу уваги, що охоплює когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні аспекти, використовуючи як теоретичну базу праці Ф. С. Бацевича, Л. Гнатюк, А. П. Загнітка, В. М. Манакіна, Г. І. Приходька, Я. Радевич-Винницького, І. Акіри, Т. Осаму. До аналізу також залучаються художні твори американських авторів (А. Міллера та Ю. О'Ніла), британських літераторів (О. Вайльда та Ч. Дікенса) й українських письменників (О. Кобилянської, І. Багряного та інші), для виявлення лінгвістичних особливостей, що формують міжкультурний дискурс уваги.

Методика дослідження когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги в англійському та українському мовних середовищах вимагає застосування комплексного підходу. Для досягнення цієї мети обрано ретельний відбір методів дослідження, які відповідають особливостям теми та завданням дослідження.

Основні методи, що використовуються в даному дослідженні, включають:

- **Дескриптивний метод:** для об'єктивного зображення та докладного опису когнітивних і функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги в англійській та українській мовних спільнотах. Цей метод дозволяє надати детальну характеристику досліджуваних явищ.
- **Зіставний метод:** для визначення спільних та відмінних ознак вияву уваги в різних мовних культурах. За допомогою цього методу проводиться аналіз і порівняння когнітивних структур, що відображають увагу в англійській та українській мовах.
- **Індуктивний метод:** для створення та ретельного аналізу різних класифікаційних категорій, що охоплюють аспекти дискурсу уваги. Цей метод сприяє формулюванню загальних принципів і понять, пов'язаних з виявом уваги.
- **Метод синтезу:** для об'єднання різних підходів та визначення єдиного теоретичного підґрунтя, яке охоплює поняття "дискурс уваги". Цей метод допомагає визначити загальну сутність та значення цього явища в англійському та українському мовних контекстах.
- **Метод контент-аналізу:** для формування вибірки мовленнєвих актів, що виражають увагу, шляхом кількісного та якісного аналізу текстів, які включають в себе різні комунікативні жанри в англійському та українському мовних середовищах.

Цей комплексний підхід до методики дослідження дозволить досягти об'єктивних та репрезентативних результатів у вивченні когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги в англійському та українському мовних просторах.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці методів ідентифікації когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів дискурсу уваги. Особлива увага приділяється аналізу мовленнєвих актів, що передають позитивні емоції та ставлення, як наприклад, використання лексики схвалення в діалогах персонажів п'єси А. Міллера "Смерть комівоєжера", де мовленнєві акти

не лише рефлектують індивідуальні інтенції героїв, але й відображають ширший соціокультурний контекст Америки середини ХХ століття. Це дозволяє виявити відмінності у вираженні уваги в різних лінгвокультурних середовищах, порівнюючи з англійською та українською мовами.

Теоретична цінність цього дослідження в лінгвістиці полягає у впровадженні нових методів для розширення розуміння мовленнєвої прагматики, а саме аналізу механізмів, через які мовленнєві акти відображають увагу та емоційні стани. В роботі проаналізовано, як увага виражається та сприймається в мовленні, з особливим фокусом на те, як когнітивні конструкції та індивідуальні концепції впливають на даний процес. Це дослідження також вносить вклад у когнітивну лінгвістику, даючи зрозуміти, як мовна активність відображає розумові процеси, та відкриває нові перспективи для мовознавчих теорій, особливо в контексті взаємодії між мовленнєвими актами та лінгвістичною прагматикою. Порівняльний аналіз англійської та української мовних контекстів висвітлює культурно-специфічні засоби вираження уваги, що має важливе значення для розвитку міжкультурної комунікації і перекладознавства. Загалом це дослідження сприяє глибшому розумінню ролі дискурсу уваги в міжкультурному спілкуванні, надаючи нові напрямки для подальшого вивчення цієї галузі.

Практична цінність результатів цього дослідження виявляється у сфері перекладознавства, зокрема в поліпшенні перекладу художніх текстів, де важливо точно передати нюанси уваги та емоційні акценти оригіналу. Наприклад, в аналізі перекладу образного вираження уваги в романах, де мовленнєві фігури можуть мати різне значення в залежності від культурного контексту. Такий підхід може виявитися корисним в академічних курсах, спрямованих на розвиток міжкультурних комунікативних навичок, де студенти можуть вчитися розрізняти тонкощі вираження уваги в різних мовах. Крім того, матеріали дослідження можуть слугувати базою для розробки навчальних програм, які зосереджені на викладанні прагматичних аспектів мови, що є дуже важливим для формування ефективних міжкультурних стратегій спілкування.

Загалом магістерська робота надає цінний інструментарій для педагогів, перекладачів та мовознавців, які прагнуть до глибшого розуміння міжкультурних взаємодій та лінгвістичної адекватності, мовленнєвими актами та лінгвістичною прагматикою. Порівняльний аналіз англійського та українського мовних контекстів висвітлює культурно-специфічні засоби вираження уваги, що має важливе значення для розвитку міжкультурної комунікації і перекладознавства. Загалом це дослідження сприяє глибшому розумінню ролі дискурсу уваги в міжкультурному спілкуванні, надаючи нові напрямки для подальших досліджень у цій галузі.

Апробацію результатів магістерської роботи здійснено на Міжнародній молодіжній науково-практичній конференції “Навчання і викладання після війни та під час миру”.

Публікації. Основні теоретичні положення дослідження викладено у статті “Cognitive-conceptual aspects and functional-pragmatic manifestations of the discourse of attention in the British, American and Ukrainian linguocultural environment”.

Структура магістерської роботи: Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури: 85 джерел українською, англійською мовами, а також список ілюстративного матеріалу включно. Загальний обсяг роботи – 89 сторінок.

У Вступі обґрунтовано актуальність дослідження, названо мету і завдання роботи, зазначено емпіричний матеріал, об’єкт, предмет і методи дослідження, описано структуру магістерської роботи, подано відомості щодо апробації результатів роботи.

Перший розділ "Комунікативні жанри та дискурси міжперсональної комунікації" присвячено розкриттю поняття міжперсональної комунікації; аналізу наявних підходів до вивчення мовленнєвого жанру у сучасні лінгвістиці, зокрема проаналізовано комунікативний жанр як термін лінгвістичних

досліджень з прагматичним та функційно-комунікативним смислом; розкрито поняття дискурсу як комунікативної структури та лінгвокультурного утворення.

У другому розділі "Дискурс вияву уваги в англійськомовному та українськомовному просторах" проаналізовано наявні підходи у вивченні комунікативного жанру симпатії, комунікативного жанру співчуття та комунікативного жанру схвалення; визначено принципи дослідження такого вияву, аргументовано їх доцільність та ефективність.

У третьому розділі «Комплімент як прагматична тактика втілення в комунікативному жанрі симпатії» на основі аналізу фактичного матеріалу дібраних з англійськомовних та українськомовних драматичних творів розглянуто мовленнєві акти в аспекті вияву комунікативних тактик похвали та компліменту; проведено класифікацію досліджуваних одиниць щодо функційно-прагматичних виявів комунікації в аспекті спрямування на адресанта / адресата та здійснено їх семантичний аналіз.

У загальних висновках представлено результати виконаного дослідження, окреслено шляхи та перспективи подальшого вивчення цієї проблематики. У кінці роботи подано списки використаної літератури, лексикографічних джерел та джерел ілюстративного матеріалу.

РОЗДІЛ 1. КОМУНІКАТИВНІ ЖАНРИ ТА ДИСКУРСИ МІЖПЕРСОНАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

1.1. Проблема мовленнєвого жанру у сучасній лінгвістиці.

Мовленнєві жанри, які є фундаментальними компонентами комунікації, мають значущу роль у лінгвістичних дослідженнях, оскільки вони сприяють глибшому розумінню і аналізу текстів, і мовленнєвих виразів у контексті їх використання. Вони можуть бути різноманітними (від наукових досліджень, що розглядають іронію та гумор, як у працях І. Акіри та Т. Осаму, до художнього відображення людського досвіду в творах О. Вайльда чи О. Кобилянської).

а) Структура і організація тексту: Мовленнєвий жанр має свою будову, яка організовує інформацію у визначеному порядку, такому як вступ, розвиток ідеї та висновок. Як вказує Ф. С. Бацевич, це особливо помітно в академічному дискурсі, де чітка структура сприяє логічному поданню ідей [3, с. 177].

б) Функціональність: Мовленнєвий жанр відображає конкретну комунікативну мету, як це ілюструє Л. Я. Гнатюк у дослідженнях ввічливості та етикету. Від наукової статті, що має на меті поділитися знаннями, до літературного твору, який прагне залучити та розважити читача, кожен жанр служить своїй унікальній меті [9, с. 217].

в) Стиль та мовні засоби: Стиль мовленнєвого жанру рефлектує його характер і призначення, використовуючи відповідну лексику та граматику. Наприклад, наукові роботи можуть утверджувати імплікатуру іронії через специфічні мовні засоби, а літературні твори використовують мовні образи для евокування почуттів і думок, як у творах О. Вайльда [22, с. 173].

г) Контекст використання: Контекст, у якому використовується мовленнєвий жанр, може варіюватися залежно від аудиторії та ситуації. Лінгвокультурні дослідження Л. Я. Гнатюк та А. П. Загнітко наголошують на тому, як комунікативні акти адаптуються до різних мовних і культурних умов, відображаючи різноманітність міжособистісного спілкування в глобалізованому світі [8, с. 191].

Ці приклади вказують на те, як мовленнєві жанри відображають комплексну взаємодію структури, функціональності, стилю та контексту, які є необхідними для ефективної комунікації в різних областях людської діяльності.

Загалом визначення мовленнєвого жанру враховує ці різні аспекти та властивості, які роблять кожний жанр унікальним у своєму способі комунікації та виразу. Розуміння цього поняття допомагає лінгвістам і дослідникам класифікувати та аналізувати різні жанри текстів і мовленнєвих виразів, що є важливим для розгляду когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів дискурсу в мовленні.

Історія досліджень мовленнєвих жанрів є ключовою для розуміння їх сутності та розвитку в лінгвістиці. Дослідження мовленнєвих жанрів веде свій початок з перших етапів розвитку мовознавства та лінгвістики.

Перші дослідження мовленнєвих жанрів зазвичай пов'язані із становленням риторики та риторичних вчень в стародавньому світі. Давньогрецькі філософи та оратори, такі як Арістотель, внесли значний вклад у розуміння різних видів мовленнєвих виразів та їх функцій. Ці дослідження засвідчили інтерес до мовленнєвих жанрів як інструментів впливу на аудиторію [24, с. 81].

Історичний огляд мовленнєвих жанрів відкриває шлях до їх сутності та еволюції в лінгвістиці. Від стародавньої риторики, де Арістотель із учнями задавали основи для розуміння мовлення як інструменту впливу, до середньовічних релігійних проповідей, що сформували основу для розуміння мовленнєвих жанрів, лінгвістика постійно здобувала нові методи класифікації та аналізу.

У XIX та XX століттях, завдяки дослідженням таких мислителів, як Фердинанд де Соссюр та Якобсон, виникли систематизовані підходи до вивчення мовленнєвих жанрів, дозволяючи дослідникам аналізувати їх структурні та семантичні властивості.

Сьогодні ми бачимо, що історія мовленнєвих жанрів синтезується з новітніми техніками аналізу, враховуючи як еволюцію жанрів відповідно до

сучасного інформаційного суспільства, так і вплив нових медіа на способи спілкування. Дослідження, які аналізують роль часток у дискурсі, вказують на важливість адаптації жанрів до змінюваних комунікативних потреб і реалій сучасності.

Історія досліджень мовленнєвих жанрів відображає багатогранність цього предмету та його важливу роль у розвитку лінгвістики та розумінні комунікації.

В рамках лінгвістичних досліджень визначення комунікативного жанру є важливим кроком на шляху до розуміння мовленнєвого виразу та його дослідження з позицій прагматики та функційно-комунікативних особливостей. Комунікативний жанр служить потужним інструментом аналізу текстів, який дозволяє розкрити багатогранність аспектів, пов'язаних із спілкуванням і вираженням думок.

Вивчаючи комунікативні жанри, ми можемо сприймати спілкування не лише як процес передачі інформації, а й як складне явище, що має свою власну структуру та організацію тексту. Кожен жанр характеризується певною стандартизованою формою, яка включає такі структурні елементи, як вступ, основна частина, висновок та можливі підрозділи, що висвітлюють специфіку кожного жанру.

При аналізі комунікативного жанру дослідники зосереджують увагу на таких ключових аспектах:

- Мовні засоби та структура: Кожен комунікативний жанр використовує свої специфічні мовні засоби та структуру тексту, які підбираються з урахуванням призначення та функціональності жанру. Наприклад, жанр наукового дослідження може застосовувати спеціальну термінологію та граматичні конструкції, що висловлюють науковий погляд на предмет дослідження, тоді як жанр літературного твору може оперувати художньою лексикою та стильовими засобами.
- Призначення та аудиторія: Комунікативний жанр завжди має певне призначення та орієнтований на конкретну аудиторію. Це впливає на стиль,

тон та погляд автора. Наприклад, журнал для дитячої аудиторії буде мати інший жанр, ніж журнал для дорослих читачів.

- Контекст і соціокультурні особливості: Комунікативний жанр також відображає контекст його застосування і соціокультурні особливості. Жанр може адаптуватися або змінюватися в залежності від соціальних норм, цінностей і традицій, що характерні для певної спільноти.

Дослідження комунікативного жанру допомагає лінгвістам та дослідникам розуміти, як тексти передають смисли, як вони організовані та як вони впливають на спільноту. Цей підхід створює можливості для глибокого аналізу когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних виявів дискурсу уваги в англійськомовному та українськомовному просторах.

У сучасній лінгвістиці розуміння та класифікація мовленнєвих жанрів є важливим предметом академічних досліджень та дискусій, що відображається в роботах О. Компаній. Ці дослідження вносять значний вклад у розробку теоретичних основ, які допомагають вирішити існуючі проблеми та суперечності у цій галузі.

Основна проблема полягає у визначенні самого терміну "мовленнєвий жанр", де різні теоретичні ракурси та підходи до аналізу призводять до множинності визначень та класифікацій. Це викликано не лише різноманіттям лінгвістичних шкіл, але й багатогранністю самої мови, що постійно розвивається та адаптується [19, с. 159].

Теоретичний розвиток британсько-американської концепції Мовленнєвого Акту (МА) відбувався без використання концепції Мовленнєвого Жанру (МЖ). Вчені з традиції західної лінгвістики, не будучи обізнані з ідеями М. Бахтіна, все ж мали аспекти в своїх прагматичних роботах, які вказують на схожість з концепцією МЖ. Хоча Теорія Мовленнєвого Акту (ТМА) і Теорія Мовленнєвого Жанру (ТМЖ) розвивались окремо, вони діляться спільними ідеями, які, будучи об'єднаними, збільшують прагматичний потенціал комунікативної лінгвістики, особливо в міжособистісному спілкуванні. Обидві теорії приділяють увагу взаємодії між мовцем і слухачем, контексту і намірам. Як Бахтін, так і

засновники ТМА виділяли мету і функції МА як ключові для класифікації. Дж. Сьорл, аналізуючи ілокутивні акти, виділяв 12 критеріїв, серед яких найістотнішими є ілокутивна ціль, відносини між словами та дійсністю, та психологічний стан мовця. Бахтін підкреслював значення динаміки між мовцем і слухачем та очікування адресата у діалозі [33, с.17].

Основоположні принципи концепції МЖ були розроблені видатним філологом ХХ століття, радянським вченим Михайлом Бахтіним. У своєму дослідженні “Проблема мовних жанрів” він висловив ключові думки про це явище у 1952–1953 роках, наголошуючи, що в характерних умовах людське мовлення приймає визначені форми, які існують нарівні з рідною мовою. Він виділив основні характеристики МЖ, включаючи комунікативний контекст, виразність та інтонацію, обсяг висловлювання, а також ідеї адресата і “нададресата” в своїх роботах [3, с.211].

Невизначеність у вживанні термінів, пов’язаних з жанрами, в основному обумовлена тим, що аналіз жанрів традиційно належить до області літературної теорії, яка часто корелює їх із функціональними стилями літератури. Літературний аналіз розглядає МЖ через призму тематики та композиції, наприклад, вчений стиль виражається через реферати та статті, а художній — через романи та оповідання. Однак цей підхід веде до упередження текстово-стилістичної складової, ігноруючи функційно-комунікативний та прагматичний аспекти, які, за М. Бахтіним, визначають жанри як інструменти соціальної взаємодії в комунікації [4, с.98].

Щоб уникнути плутанини між літературними та лінгвістичними інтерпретаціями жанру, в лінгвістичних прагматичних та функційно-комунікативних студіях більш доцільно використовувати термін “комунікативний жанр” (КЖ), надаючи йому чітко визначене функційно-прагматичне значення та асоціюючи з різними видами дискурсу, а не лише з функціональними стилями.

Однією з ключових суперечностей є питання про те, наскільки жанри є стійкими та стандартизованими в різних контекстах та культурах. Деякі лінгвісти

вважають, що жанри мають властивість бути стійкими та незмінними незалежно від контексту, в той час як інші дослідники дивляться на них як на гнучкі та змінні вирази мовлення, що адаптуються до конкретних ситуацій.

Дослідження мовленнєвих жанрів та їх суперечностей створює важливу основу для розуміння сутності комунікативної мови, її еволюції та ролі в сучасному спілкуванні.

У наукових працях з лінгвістики часто зустрічаються різні класифікації мовленнєвих жанрів. Вчений М. Федосюк відмежовує базові мовленнєві жанри (такі як похвала, вітання, прохання) та складніші, що формуються на їх основі. Жанри можуть бути монологічними (заспокоєння, переконування) або ж діалогічними (сварка, дискусія, сперечання) [2, с. 137]. Залежно від комунікативної мети мовленнєві жанри поділяють на:

- а) інформативні (репортаж, підтвердження, запитання, спростування, згода чи незгода з думкою);
- б) вираження ставлення (хвала, засудження, схвалення, викриття);
- в) етикетні (вітання, вибачення, призначення на посаду, прощання, оголошення війни тощо);
- г) директивні (наказ, прохання, заборона, порада, рекомендація, інструкція, розпорядження, обіцянка, зобов'язання тощо) [4, с. 63].

Розуміння мовленнєвих жанрів в контексті дискурсу є важливим для глибокого аналізу комунікації. Як підкреслюють Гнатюк та Бацевич, дискурс охоплює широку гаму мовленнєвих практик, зокрема текст, контекст, і соціокультурний фон, які разом формують значення та впливають на взаємодію між людьми.

Мовленнєві жанри, такі як поетичні твори, наукові статті, публічні промови, визначають способи вираження інформації, емоцій та ідей, кожен з яких має власну структуру та стилістичні особливості. Такий літературний приклад, як роман Ольги Кобилянської, підкреслює роль жанру у формуванні емоційного сприйняття та інтерпретації тексту читачем. Її твори, багаті на метафори та символіку, використовують літературний жанр як засіб для

дослідження психології та соціальних взаємин, дозволяючи глибше зануритися в соціокультурний контекст епохи.

Мовленнєві жанри та дискурс тісно пов'язані, оскільки жанри є інструментами структурування дискурсивних практик. У політичному дискурсі, наприклад, різноманітність жанрів — від законодавчих актів до прес-конференцій — використовується для досягнення стратегічних цілей, формування громадської думки та вираження публічних позицій. Гнатюк зокрема вивчає це явище, аналізуючи, як мовленнєві жанри впливають на формування політичного дискурсу в українському, англо-американському та польському мовленнєвих середовищах.

Отже, мовленнєві жанри та дискурс не лише взаємопов'язані, але й співдіють для досягнення комунікативних цілей. Розуміння цього зв'язку дає змогу лінгвістам аналізувати комунікативні явища, розробляти комунікаційні стратегії та вивчати, як мова впливає на суспільні процеси.

1.2. Комунікативний жанр як термін лінгвістичних досліджень з прагматичним та функційно-комунікативним смислом.

Комунікативний жанр у термінах лінгвістики є складною та багатозначною концепцією, що відображає важливий аспект людської мовленнєвої взаємодії. Визначення цього поняття вимагає урахування різноманітних аспектів, включаючи лінгвістичні, прагматичні, синтаксичні та культурні компоненти.

Він може бути розглянутий як сукупність конвенційних лінгвістичних, прагматичних та структурних рис, які характеризують специфічну форму спілкування в мовленні. Комунікативний жанр виступає як структурний шаблон, який орієнтує спікера та слухача в певному комунікативному контексті. Ці жанрові конвенції включають в себе структуру тексту, вибір лексики, граматичні та синтаксичні особливості, а також способи вираження інтенцій чи відношень між учасниками комунікації.

Важливо відзначити, що комунікативний жанр не обмежується лише лінгвістичними аспектами. Він також відображає соціокультурний контекст та

спосіб сприйняття тексту в конкретному спільноті. Це означає, що жанрові конвенції можуть варіюватися в різних мовних спільнотах та в різних історичних періодах.

Поняття комунікативного жанру займає центральне місце в лінгвістичних дослідженнях, відіграючи ключову роль у визначенні структур і функцій різноманітних форм мовлення. Жанри служать не тільки для структурування мовленнєвого матеріалу, але й для досягнення конкретних комунікативних завдань, що варіюються від передачі інформації до впливу на аудиторію та вираження емоцій.

Приклади комунікативних жанрів включають академічні лекції, які використовують структурований підхід для передачі знань, рекламні оголошення, що прагнуть переконати та спонукати до дії, або поетичні твори, які застосовують мовні засоби для створення естетичних вражень.

Дослідники, такі як Гнатюк та Бацевич, вивчають прагматичний аспект жанрів, розглядаючи мовленнєві акти з точки зору їх здатності виконувати певні функції в суспільній взаємодії. Гнатюк, наприклад, досліджує іронію як засіб міжособистісного спілкування [11, с. 191], а Бацевич зосереджується на девіаціях, пов'язаних з комунікативною компетенцією мовців [5, с. 312].

Окрім того, розгляд мовленнєвих жанрів включає аналіз їх еволюції та варіативності в різних культурних контекстах. Наприклад, листи в середньовіччі були формальними та складними, а сучасні електронні листи можуть бути набагато менш формалізованими.

Прагматика як галузь лінгвістики звертає увагу на способи використання мови в конкретних контекстах, де мовленнєві жанри діють як інструменти для досягнення конкретних мовленнєвих задач — від вираження вдячності до здійснення запитів.

Загалом детальний аналіз комунікативних жанрів, їхніх теоретичних основ та практичних застосувань є важливим для глибокого розуміння мовленнєвих процесів та мовленнєвої взаємодії у суспільстві.

В контексті комунікативного жанру прагматика визначає, які комунікативні цілі досягаються через вибір певних жанрових форм та конвенцій. Наприклад, у жанрі офіційного листування прагматичний аспект може бути спрямований на вираження поваги до отримувача, в той час як у гумористичному жанрі цей аспект може виражати іронію або жарт. Отже, розуміння прагматичного аспекту допомагає визначити цільову спрямованість комунікативного акту та способи впливу на співрозмовника.

Прагматичний аспект комунікативного жанру розкриває вплив мовленнєвої діяльності на міжособові стосунки, соціокультурний контекст та ефективність спілкування. Розглядаючи прагматичний аспект, можна розуміти, як мовлення структурується для досягнення прагматичних цілей та впливає на сприйняття інших учасників комунікації.

Подальше дослідження комунікативного жанру вимагає глибокого аналізу його дискурсивного аспекту, який відіграє визначальну роль у розумінні та функціонуванні мовленнєвих актів. Дискурсивний аспект охоплює багато складових, включаючи структурні та текстові особливості комунікативного жанру, вибір лексичних та граматичних засобів, а також лінгвістичні прийоми організації тексту з метою досягнення комунікативних цілей.

Цей аспект надає можливість розкрити, яким чином комунікативний жанр впливає на структуру тексту, послідовність подання інформації, а також на лінгвістичні засоби для вираження інтенцій та актуалізації теми в контексті досліджуваної теми про когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні аспекти дискурсу уваги в англійському та українському мовних просторах.

Аналізуючи дискурсивний аспект, досліджується роль структури тексту в контексті комунікативного жанру, розглядається послідовність та способи подання інформації, та з'ясовується, як лінгвістичні засоби допомагають досягнути інтенцій та актуалізувати тему для співрозмовників. Дискурсивний аспект відкриває широкий спектр можливостей для розуміння впливу комунікативного жанру на організацію дискурсу уваги та способи його сприйняття.

Комунікативний жанр слугує рамкою для різних типів мовленнєвих висловлювань, об'єднуючи їх за критеріями функції, структури, стилю та контексту спілкування. Ці аспекти спільно працюють на створення унікального способу комунікації, який відповідає певним комунікативним потребам. Комунікативний жанр визначає, як мовець використовує мовленнєві акти для досягнення своїх цілей (наприклад, для передачі важливого повідомлення, викликання певної реакції у співрозмовника чи здійснення соціальної дії).

Розглянемо літературні твори, кожен з яких відноситься до певного жанру, що має свої функціональні характеристики. Роман Ольги Кобилянської "Земля" відображає соціальні та культурні проблеми через призму реалістичного опису життя, водночас романи Івана Франка використовують символізм для поглиблення психологічного розуміння персонажів.

Функціональний аспект жанру виходить за рамки простої передачі інформації — він включає в себе наміри та цілі мовця. У поетичному творі це може бути виклик емоцій чи роздумів, у науковому артикулі — передача результатів досліджень або розвиток теорії. У публіцистичному тексті функціональний аспект часто спрямований на вплив на громадську думку або мобілізацію до дії.

Комунікативні жанри також залежать від контексту, в якому вони використовуються. Промова на діловій зустрічі буде мати формальний тон та чітку структуру для досягнення конкретних цілей, в той час як лист до друга може мати неформальний стиль і більш вільну структуру.

Прагматична характеристика комунікативного жанру — це його здатність досягати певних комунікативних ефектів у реальних ситуаціях спілкування. Прагматична характеристика визначає, як мовець використовує своє висловлювання для досягнення своєї мети, як він адаптує свою мову до контексту, як він враховує очікування та потреби адресата. Прагматична характеристика залежить від мовних засобів (словника, граматики, інтонації, жестів тощо), стилю (формального або неформального), тону (дружнього або ворожого), стратегій (прямих або непрямих) та інших факторів. Наприклад,

прагматична характеристика листа може бути його впливом на адресата, його стилем, тоном, мовними засобами тощо.

Взаємодія між функціональними аспектами та прагматичними властивостями комунікативного жанру становлять суттєву складову в лінгвістичних дослідженнях, що вивчають ефективність та вплив мовленнєвих актів. Наприклад, дослідження, проведене Гнатюк, поглиблює розуміння того, як прагматичні механізми, такі як ввічливість і стратегії переконання, впливають на прийняття та виконання прохань у комунікативних актах.

Коли метою комунікативного акту є прохання про допомогу, використання прагматичних інструментів, таких як ввічливість, може значно підвищити шанси на успішне виконання прохання. Це підкріплюється теорією ввічливості Брауна та Левінсона, яка розглядає ввічливість як уникнення конфлікту та збереження позитивних взаємин між учасниками спілкування [25, с. 59].

З іншого боку, прагматична характеристика жанру може впливати на вибір мовних засобів та структуру висловлювання, а також на сприйняття його аудиторією. Невідповідність між стилем та вимогами ситуації може призвести до непорозумінь та конфліктів, як це демонструється в дослідженнях про принципи спілкування.

Отже, функціональні та прагматичні аспекти комунікативного жанру формують комплексний механізм взаємодії, який визначає ефективність мовленнєвих актів у різних контекстах. Вивчення цих зв'язків дає змогу мовознавцям краще розуміти, як мовленнєві висловлювання впливають на комунікацію та яким чином вони можуть бути оптимізовані для досягнення бажаних результатів у спілкуванні.

1.3. Поняття дискурсу як комунікативної структури та лінгвокультурного утворення.

Дискурс в ролі теми та інструменту лінгвістичних досліджень охоплює великий діапазон і представляє собою складне явище, що призводить до різноманітності його інтерпретацій у різних лінгвістичних школах і напрямках.

Незважаючи на цю різноманітність, усі школи використовують поняття дискурсу як засіб аналізу мовленнєвих феноменів. У рамках активного функціонального підходу дискурс розглядається як продукт вербалізованої мовленнєвої взаємодії, включаючи мовленнєво-мислительну активність, до складу якої входять і лінгвістичні елементи (засоби мовного кодування), і нелінгвістичні компоненти (елементи інших систем знаків).

У контексті міжособистісного спілкування дискурс варто розуміти як лінгвокультурний феномен: комунікативне явище з уведеним у нього соціальним, культурним, психологічним та іншими типами контекстом, являє собою складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників” [2, с. 102]. Воно охоплює комунікативний процес та діяльність, інтерактивні явища з різними формами прояву, включно з усною, писемною та паралінгвістичною комунікацією, та залежить від багатьох когнітивних, мовних і екстралінгвістичних (соціокультурних, психологічних та інших) чинників, керуючись стратегіями і тактиками спілкування. Лінгвокультурний простір також можна розглядати як основу для визначення жанрів дискурсу.

У 1960-1970-х роках функційно-комунікативна лінгвістика, орієнтована на прагматизм, сформувала основу своїх досліджень навколо теорії МА, та в кінці ХХ – на початку ХХІ століття зосередилася на вивченні дискурсу з акцентом на суб'єктивні аспекти Мови, Мовлення і Мовленнєвої діяльності. Ф. С. Бацевич виокремлює принаймні три області, де комунікативний проявляється прагматичний зміст: соціальний, культурний та духовно-психологічний [4, с. 117]. Він розширює класичне розуміння прагматичних досліджень від особистостей комунікаторів до ширшої сфери, яка охоплює суб'єктивність у Мові, Мовленні та Мовленнєвій діяльності. Бацевич наголошує, що суб'єктивний чинник відображає не просто додаткові властивості мовних елементів, а людське бачення світу, суб'єктивне формування мовного коду, що з часом може інтегруватися у норми спілкування та інші мовні модули [4, с. 121]. В основі

суб'єктивного фактора лежать когнітивно-психологічні зв'язки між учасниками комунікації.

Як зазначає Дж. Мей, істотним аспектом дискурсу є так звана передісторія КА, що часто відіграє центральну роль у правильному розумінні висловлювань [31, с. 218].

Дискурс у специфічному контексті залежить від постійного динамічного відтворення того, що говориться і як це сприймається аудиторією. Такі контекстуальні знання дозволяють прогнозувати дійсний зміст за висловлюванням.

Враховуючи це, дискурс у певному контексті сприяє точній інтерпретації значень висловлювань, особливо коли очевидне значення мовних конструкцій не відповідає їх буквальному змісту.

Для детального аналізу дискурсу як комунікативної структури було вибрано два основних підходи: формальний та функційний. Формальний підхід дозволяє розглядати дискурс як "текст, занурений у життя", де важливою є здатність тексту функціонувати в реальних комунікативних ситуаціях. Застосовуючи цей підхід, ми аналізуємо текст як сукупність екстралінгвістичних факторів, включаючи прагматичні, соціокультурні та психологічні, які спільно визначають комунікативну адекватність дискурсу та його інтерпретацію.

Функційний підхід розглядає дискурс як результат мовленнєвої взаємодії, що включає лінгвістичні та нелінгвістичні елементи. Цей підхід підкреслює важливість врахування всіх компонентів комунікативного акту — від пресупозицій до оцінок учасників спілкування.

За приклад можна взяти політичний дискурс, який містить велику кількість жанрів від прес-релізів до інавгураційних промов. Кожен з цих жанрів виконує певну функцію та залучає прагматичні стратегії для впливу на аудиторію. Наприклад, у прес-релізах часто використовуються риторичні фігури для підкреслення позитивних досягнень, тоді як промови можуть містити апеляції до емоцій, щоб стимулювати підтримку аудиторії.

Протягом дослідження також було розглянуто роль часток у дискурсі, що допомагає з'ясувати, як вони впливають на прагматичне навантаження тексту та як можуть модифікувати ілокутивну силу висловлювань. Це дало можливість зрозуміти, як носії мови використовують частки для досягнення певного комунікативного ефекту, наприклад, для посилення аргументації або вираження емоційного стану.

Аналіз дискурсу, включаючи розгляд імплікацій і пресупозицій, які відіграють роль у формуванні змісту та розумінні мовленнєвих актів. (щось з побудовою не так). Дослідження різних лінгвістичних шкіл, включаючи роботи Ф. С. Бацевича, показують, що комунікативний сенс виникає в процесі мовленнєвої діяльності та залежить від багатьох прагматичних факторів, зокрема від умов і цілей спілкування [1, с. 157].

Дослідники вважають, що унікальність дискурсу формується на основі його взаємодії з зовнішніми екстралінгвістичними обставинами певного суспільства та внутрішньою динамікою особистості. У своєму висловлюванні в реальних ситуаціях, які зумовлені лінгвокультурним середовищем, комунікант веде дискурс, що відображає соціальні норми поведінки та етнонаціональні характеристики. Отже, дискурс стає віддзеркаленням лінгвокультурного ідентитету, проявляючи себе через характеристики мовних і культурних просторів, у яких діє комунікант.

1.4. Когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні аспекти ефективної міжперсональної взаємодії в англійськомовному та українськомовному просторах.

Перед тим, як перейти до аспектів міжперсональної взаємодії, потрібно визначити, що таке комунікація, адже цей термін посідає головне місце при вивченні мовного спілкування.

Комунікація (з англійської “communication”, що походить від латинського communicare – “бути у зв'язку, брати участь, об'єднуватися”) визначається як процес обміну інформацією між суб'єктами через спільні символи, знаки або поведінку. Термін “комунікація” є переважним у використанні через його

поширеність у технічній та промисловій ланці, а також через можливість формування від нього похідних слів, таких як “комунікативний” та ін.

Комунікація поділяється на вербальну та невербальну форми. Вербальна комунікація означає використання мови для обміну думками та ідеями, в той час як невербальна комунікація залежить від немовних засобів, таких як жести, міміка та інші форми мовленнєвої поведінки. Вербальна комунікація має більш організований та структурований характер, на відміну від невербальної, яка може бути менш виразною, проте все ж здатна передати багато інформації. Крім цього, існують інші класифікації спілкування.

В сучасному світі було створено чимало комунікаційних моделей. Така модель відображає ключові елементи та їх функції у формі системи. Вміст кожної моделі варіюється залежно від підходу дослідника, який її розробляє, та вимог тієї галузі науки, для якої вона призначена серед іншого. Моделі бувають лінійними та нелінійними, зокрема лінійні моделі включають праці Г. Ласвелла, К. Шеннона, Р. Якобсона.

Гарольд Ласвелл розробив модель комунікації, представлену у вигляді серії питань: Хто? Що каже? За допомогою якого каналу? Кому? З якими наслідками? Ця формула Ласвелла є класичною у цій галузі [33, с. 15].

Клод Шеннон, один із засновників кібернетики, у своєму творі "Математична теорія зв'язку" описав модель комунікації, що складається з п'яти елементів: джерела інформації, передавача, каналу передачі, приймача та кінцевої мети. Він також ввів концепцію комунікативного шуму. Широкому колу філологів ця модель стала відома через роботи Романа Йосиповича Якобсона.

Модель Романа Якобсона зосереджується на мовній комунікації, де адресант відправляє повідомлення адресату, використовуючи певний код. Контекст пов'язаний із змістом повідомлення та передаваною інформацією (референтом), а концепція контакту пов'язана з регулятивним аспектом комунікації [35, с. 59].

У сучасних лінгвістичних дослідженнях акцент робиться на вивченні когнітивних процесів, що стоять за сприйняттям та вираженням уваги в

мовленні. Увага розглядається як багатогранний когнітивний процес, що впливає на формування та інтерпретацію мовленнєвих структур, включаючи комунікативні жанри та дискурси.

Когнітивні науки пропонують оцінювати увагу через призму ментальних моделей та концептуальних рамок, які визначають, як люди вибірково фокусуються на певній інформації у своєму розумовому полі зору. Такий підхід важливий для розуміння мовних механізмів, що дозволяють мовцям і слухачам направляти та утримувати увагу на комунікативних цілях.

Розглядаючи англійську мову, ми знаходимо велику кількість виразів, що описують різні стани уваги. Термін "attention", наприклад, використовується для опису зосередження на якомусь об'єкті або події. Проаналізуємо вираз: "Her presentation captured the audience's attention immediately". Тут "attention" означає, що презентація захопила аудиторію, змусивши її зосередитися на представленому матеріалі без відволікання.

Таке використання слова "attention" виходить за рамки поверхневого значення і включає в себе глибший рівень когнітивного аналізу, що вимагає від слухачів використання своїх ментальних ресурсів для обробки інформації, що представлена. Це підкреслює роль когнітивної лінгвістики у вивченні мовленнєвих процесів і впливу когнітивних аспектів на мовленнєве вираження та сприйняття [24, с. 91].

Когнітивні науки розширюють горизонти розуміння того, як ми сприймаємо та артикулюємо увагу в мовленні, розкриваючи це явище як витончений когнітивний процес. У літературному контексті це можна побачити через призму різних лінгвокультурних парадигм, притаманних англійській та українській мовам.

В американській літературі концепція уваги часто пов'язана з індивідуалізмом та самовираженням. Наприклад, у романі Ф. Скотта Фіцджеральда "Великий Гетсбі" увага персонажів до деталей їх власних бажань та прагнень створює психологічну глибину та динаміку взаємин.

У британській літературі, як у творах Вірджинії Вулф "До маяка", увага персонажів до внутрішнього світу, їхні думки та переживання часто виступають як ключовий елемент розповіді, дозволяючи читачам зануритися у світ емоцій та інтелектуальних пошуків.

Українська література, як у романі "Тигролови" Івана Багряного, часто акцентує увагу на взаємодії персонажів із складними історичними та соціальними обставинами, відображаючи, як зовнішні події впливають на особистісне формування та ідентичність.

Ці літературні приклади ілюструють, як у різних культурних контекстах увага може бути представлена та інтерпретована по-різному. Американська індивідуалістична перспектива, британська фокусація на внутрішньому світі та український акцент на соціальному контексті надають унікальні когнітивні рамки для розуміння та вираження уваги у мовленні. Вивчення цих відмінностей може допомогти краще зрозуміти, як культурні відмінності впливають на мовленнєві стратегії та комунікативну поведінку в літературі.

У дослідженні дискурсу уваги концептуальні аспекти грають значущу роль у виявленні та розумінні, як увага сприймається та виражається в англійському та українському мовленні. Концептуальні моделі визначають способи, якими мовці структурують світ навколо себе та сприймають події, об'єкти та явища. Ось деякі з теоретичних аспектів, які варто розглянути при дослідженні концептуальних аспектів взаємодії:

1. Концептуальні метафори: Одним із ключових понять у когнітивній лінгвістиці є концептуальні метафори, які визначають способи сприйняття та вираження понять. Наприклад, у англійському мовленні існують метафоричні вирази, які виражають увагу, такі як "focus on" (зосереджуватися на) або "shed light on" (просвітлювати). Ці метафори вказують на способи сприйняття уваги як світла, яке освітлює певний об'єкт чи питання.
2. Лексичні та фразеологічні вирази: Важливим аспектом вивчення концептуальних аспектів уваги є аналіз лексичних та фразеологічних засобів, які використовуються для вираження уваги в різних мовних системах.

Наприклад, в англійській мові існують такі вирази, як “give someone your undivided attention” (надавати кому-небудь невідділену увагу) або “attract attention” (привертати увагу), які вказують на активний процес уваги.

3. Культурні особливості: Культурні контексти мають велике значення для формування концептуальних схем та моделей уваги. Українська та англійська культури можуть мати відмінності в сприйнятті та вираженні уваги. Вивчення цих культурних аспектів може допомогти розуміти, чому деякі концептуальні моделі вияву уваги відрізняються в різних мовах.

Розглядаючи ці аспекти, можна виокремити ключові концептуальні особливості вираження та сприйняття уваги в англійському та українському мовленні. Аналіз концептуальних моделей та метафор допоможе краще розуміти, як мовці структурують свої уявлення про увагу та виражають її в комунікативних ситуаціях.

Дослідження функційно-прагматичних аспектів взаємодії в мовленні є ключовим у вивченні дискурсу уваги, оскільки ці аспекти визначають, які мовні засоби та стратегії використовуються для досягнення конкретних комунікативних цілей у вираженні уваги.

Аналіз актів мовлення та комунікативних інтенцій є ключовим для розуміння взаємодії мовців у процесі вияву уваги. У цьому контексті, функційно-прагматичні аспекти мовлення виявляються через варіативність виразів, що мають на меті привернути увагу слухачів.

В англійській мові часто використовується фраза “I want to draw your attention to...” для вираження наміру зосередити увагу на конкретному об'єкті чи темі. Цей вираз може бути адаптований залежно від контексту: у бізнес-зустрічах він може звучати як “Let me highlight the key points of our strategy”, тоді як у академічному середовищі може перетворитися на “I would like to emphasize the findings of this study”.

Українська мова також має свої специфічні конструкції для вираження уваги, такі як “Зверніть увагу на...” або “Хочу акцентувати вашу увагу на...”. Ці фрази використовуються для вираження подібних інтенцій, але можуть нести

додаткові нюанси, відображаючи більш безпосереднє чи особистісне звернення, що є характерним для українського мовленнєвого етикету.

Адаптація мовлення до конкретних ситуацій вимагає від мовця обрання відповідних стратегій та мовних засобів. Наприклад, у формальному контексті можуть використовуватись більш офіційні вирази, такі як “I urge you to consider the significance of...” для підкреслення важливості обговорюваної теми, в той час як у неформальному обговоренні можна зустріти “Let's think about this for a moment”, що створює більш розслаблену атмосферу для діалогу.

Вивчення прагматичних стратегій, таких як вживання риторичних питань або активного слухання, відіграє важливу роль у розумінні того, як мовці досягають своїх комунікативних цілей. У англійському мовленні риторичні питання можуть бути використані для стимулювання залученості аудиторії: “What would happen if we ignored this problem?” В українській мові аналогічна стратегія може виражатися через: “Які наслідки будуть, якщо ми залишимо цю проблему без уваги?”

Розглядаючи ці вирази та стратегії, ми можемо детальніше аналізувати, як різні мови структурують комунікативні акти уваги, демонструючи нюанси, що характеризують мовленнєві традиції та культурні взаємодії.

Аналіз функційно-прагматичних аспектів взаємодії допоможе встановити, як мовці досягають свої комунікативні цілі у вираженні та сприйнятті уваги в англійському та українському мовленні. Розглядаючи ці аспекти, можна виявити специфічні мовні засоби та стратегії, які використовуються в різних комунікативних ситуаціях.

Міжперсональна комунікація є ключовим фактором, що впливає на ефективність взаємодії в соціальних, професійних та особистісних сферах. В цьому підпункті ми зосередимося на розгляді когнітивно-концептуальних та функційно-прагматичних аспектів міжперсональних комунікацій в англійських та україномовних середовищах.

Когнітивно-концептуальні аспекти охоплюють механізми, за допомогою яких індивіди відображають та обробляють мовленнєву інформацію. Серед них:

1. Когнітивні схеми: це структури, що виникають в результаті узагальнення досвіду та сприяють швидкому та ефективному сприйняттю та розумінню інформації. Ці схеми дозволяють індивідам прогнозувати поведінку інших та адаптуватися до різних комунікативних контекстів.
2. Ментальні моделі: вони представляють детальніше та гнучкіше розуміння реальності, включаючи уявлення про соціальні взаємодії, надаючи змогу індивідам оцінювати і реагувати на мовленнєві акти.
3. Культурні концепти: це ключові елементи, що представляють собою сукупність цінностей, уявлень та норм, які формують культурну ідентичність спільноти та впливають на мовленнєву поведінку її членів.

Функційно-прагматичні аспекти стосуються того, як мовці використовують мову для досягнення конкретних комунікативних цілей у міжперсональних взаємодіях. Ці аспекти включають вибір мовних засобів, адаптацію стилю мовлення до контексту та аудиторії, а також застосування певних комунікативних стратегій, які визначають, наскільки успішно мовець може передати свої інтенції, переконати або вплинути на інших.

Розглядаючи ці аспекти в контексті англійськомовних та українськомовних культур, ми можемо спостерігати відмінності в тому, як інтенції та увага виражаються та інтерпретуються в міжперсональній взаємодії. Таке порівняльне дослідження дає змогу виявити унікальні культурно-специфічні моделі комунікації, які можуть бути корисними для більш глибокого розуміння міжкультурних взаємодій та для розробки ефективних комунікативних стратегій.

Світосприйняття як частина міжперсональної комунікації підкреслює значення культурних і когнітивних рамок у формуванні наших мовленнєвих дій. У англійській мові концепція простору може бути асоційована з ідеями приватності та особистих меж, що часто відображається в таких виразах, як “to cross the line” або “to give some space”. Ці фрази відображають важливість особистих меж та власного простору в англосаксонських культурах.

Щодо української мови, то вона виражає простір через концепції спільноти та взаємоповаги. Такі фрази, як “зайняти своє місце під сонцем” або “не лазити у чужий монастир зі своїм уставом”, відображають більш колективістське бачення суспільства, де гармонійна взаємодія з іншими вважається ключовою.

Жести у міжперсональній комунікації також несуть культурні відмінності. У англійському культурному просторі жести часто використовуються як допоміжний засіб комунікації, що підсилює словесне мовлення. Наприклад, кивок головою або жести руками можуть акцентувати певні частини розмови або підкреслити важливість сказаного.

В українській мовній практиці жести можуть служити самостійним засобом спілкування, замінюючи словесне мовлення, як у випадку з погойдуванням головою або знизуванням плечима, що може виражати несхвалення або нерозуміння без необхідності використання слів.

Порівняльний аналіз цих аспектів демонструє, що розуміння і використання мови глибоко занурені у культурні та когнітивні контексти. Це важливо для міжкультурної комунікації, оскільки нерозуміння цих відмінностей може призводити до непорозумінь та конфліктів. Врахування цих культурних нюансів може поліпшити взаєморозуміння та сприяти більш ефективній взаємодії між представниками різних культур.

Висновки до першого розділу

Мовленнєві жанри є ключовими в лінгвістичних дослідженнях, оскільки вони допомагають у розумінні текстів та виразів в їх контексті. Їхня структура, як це описує Ф. С. Бацевич, має організовану будову: вступ, розвиток, висновок. Їх стиль та мовні засоби різняться залежно від жанру, від наукових до літературних, як у творах. Контекст використання мовленнєвого жанру, за дослідженнями Л. Я. Гнатюк та А. П. Загнітко, варіюється відповідно до аудиторії та ситуації, відображаючи різноманітність міжкультурного спілкування.

Історія досліджень мовленнєвих жанрів є важлива для розуміння їх еволюції в лінгвістиці, починаючи з античної риторики Арістотеля. Це поле дослідження розвивалося через віки, від середньовічних релігійних текстів до систематичних підходів у XIX-XX століттях, як у роботах де Соссюра та Якобсона. Сучасні дослідження зосереджуються на адаптації мовленнєвих жанрів до сучасного інформаційного суспільства та нових медіа, вивчаючи, як це впливає на комунікацію. Історія мовленнєвих жанрів відображає їх багатогранність та значення у розвитку лінгвістики.

При аналізі комунікативного жанру дослідники фокусуються на мовних засобах, призначенні, аудиторії, та соціокультурних особливостях. Мовні засоби та структура залежать від функціональності жанру, наприклад, наукові тексти використовують спеціалізовану термінологію, тоді як літературні твори - художню лексику. Жанри різняться залежно від своєї аудиторії, стилю та тону. Також важливий контекст та соціокультурні особливості, що впливають на адаптацію жанру до соціальних норм та цінностей відповідної спільноти.

У наукових роботах із лінгвістики важливою є класифікація мовленнєвих жанрів. М. Федосюк розрізняє базові жанри (похвала, вітання, прохання) та більш складні, що розвиваються з них. Жанри можуть бути монологічними (заспокоєння, переконування) або діалогічними (сварка, дискусія). Вони класифікуються залежно від комунікативної мети на: інформативні (репортаж, підтвердження), вираження ставлення (хвала, засудження), в) етикетні (вітання, вибачення), директивні (наказ, прохання).

Розуміння мовленнєвих жанрів у дискурсі, є ключовим для аналізу комунікації, включаючи текст, контекст і соціокультурний фон.

Дослідники, як Л. Я. Гнатюк та Ф. С. Бацевич, вивчають прагматичний аспект мовленнєвих жанрів, оцінюючи їх роль у суспільній взаємодії та використанні в різних контекстах. Вони аналізують мовленнєві акти, зосереджуючись на їх функціях та впливі на міжособистісне спілкування, враховуючи також еволюцію жанрів у різних культурах.

Прагматика в мовленнєвих жанрах звертає увагу на досягнення конкретних мовленнєвих цілей, наприклад, вираження поваги в офіційному листуванні чи іронії в гуморі. Дослідження прагматичного аспекту дозволяє розуміти, як мовлення впливає на спілкування та соціокультурний контекст. Крім того, дискурсивний аспект вивчає роль структури тексту, способи подання інформації та використання лінгвістичних засобів для досягнення комунікативних цілей. Комунікативний жанр як рамка для мовленнєвих висловлювань визначає функції, структуру, стиль та контекст спілкування, впливаючи на спосіб комунікації.

Отже, мовленнєві жанри відіграють ключову роль у лінгвістичних дослідженнях та комунікації, забезпечуючи глибоке розуміння мовленнєвих процесів. Їх історична еволюція, починаючи з античної риторики та розвиваючись через віки до сучасного інформаційного суспільства, підкреслює багатогранність та значення цієї сфери. Дослідники, як Гнатюк та Бацевич, вказують на прагматичний аспект жанрів, аналізуючи як мовленнєві акти виконують різні функції в соціальній взаємодії та адаптуються до різних культурних контекстів.

Комунікативні жанри класифікуються за різними критеріями, включаючи мовні засоби, структуру, призначення, аудиторію та соціокультурні особливості. Вони можуть бути монологічними чи діалогічними, служити різним комунікативним цілям, від інформативних до етикетних. Розуміння прагматичних та дискурсивних аспектів комунікативного жанру дозволяє глибше осмислити, як мовленнєві акти структуровані для досягнення певних цілей та який вплив вони мають на співрозмовника та ширший соціокультурний контекст.

Загалом, мовленнєві жанри є важливим інструментом для вивчення мови, спілкування та культури, що відображає різноманітність та складність мовленнєвої взаємодії у суспільстві.

РОЗДІЛ 2. ДИСКУРС ВИЯВУ УВАГИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПРОСТОРАХ

2.1. Комунікативний жанр симпатії. Іронія як стратегія вияву максими, симпатії в дискурсі вияву уваги.

Комунікативний жанр симпатії є важливим аспектом англійського дискурсу, який проявляється через використання специфічних лінгвістичних форм та тактик. Виявлення співчуття та підтримки стає ключовим завданням у цьому жанрі, і мовні засоби грають важливу роль у досягненні цього.

Одним із загальноприйнятих методів виразу симпатії в англійському мовленні полягає в використанні фраз, що виражають співчуття. Наприклад, фраза “I’m so sorry to hear about your loss” є типовим виразом співчуття в реакції на негативну новину. Ця фраза, а також подібні до неї, такі як “My thoughts are with you” та “Please accept my condolences”, вказують на бажання виразити співчуття та підтримку. Вони створюють емоційний зв’язок між співрозмовниками та допомагають встановити симпатичні стосунки.

Спільність є важливою частиною комунікативного жанру симпатії в англійському мовленні. Вираз співчуття створює емоційний зв’язок, який важливий для міжособистої комунікації. У реакції на негативні події, відбувається вираження емоційної близькості до співрозмовника, що сприяє встановленню позитивних відносин.

Крім фраз, вживаних для виразу співчуття, в англійському дискурсі також використовуються жести та міміка. Наприклад, обійми, потрібні в ситуаціях втрати або горя, можуть бути виразом симпатії та бажання підтримати. Голосовий тон і невербальні сигнали також грають важливу роль у вираженні симпатії та співчуття.

Основна мета комунікативної функції вияву симпатій — це формування дружнього середовища шляхом глибокого демонстрування симпатії або зацікавленості у взаємодії зі співрозмовником, щоб забезпечити теплу атмосферу в міжособистісній комунікації, наприклад, у такому контексті:

“Charles gave a swift look about him, drew in his breath, stiffened the muscles of his stomach. They were practically alone and he might never get another such opportunity. And, even given another such Godsent occasion, his courage might fail him.

— Miss O'Hara — I must tell you something. I — I love you!

— Um? — said Scarlett absently, trying to peer through the crowd of arguing men to where Ashley still sat talking at Melanie's feet.

Yes! — whispered Charles, in a rapture that she had neither laughed, screamed nor fainted, as he had always imagined young girls did under such circumstances. — I love you! You are the most - the most — and he found his tongue for the first time in his life. — The most beautiful girl I've ever known and the sweetest and the kindest, and you have the dearest ways and I love you with all my heart. I cannot hope that you could love anyone like me but, my dear Miss O'Hara, if you can give me any encouragement, I will do anything in the world to make you love me” [71, с. 35].

“Чарльз кинув швидкий погляд довкола, затягнув повітря в груди, напружив м'язи живота. Вони були майже на самоті, і, можливо, він більше не отримає такої можливості. І навіть якби йому знову випала така благодатна нагода, він міг би втратити сміливість.

— Міс О'Хара — я повинен вам щось сказати. Я... я вас кохаю!

— Гм? — сказала Скарлетт відсутньо, намагаючись роздивитися через натовп чоловіків що сперечаються, де Ешлі все ще сидів, розмовляючи біля ніг Мелані.

— Так! прошепотів Чарльз, у захваті від того, що вона ані сміялась, ані кричала, ані не знепритомніла, як він завжди уявляв, що роблять молоді дівчата в таких обставинах. — Я вас кохаю! Ви най - най — і вперше в житті у нього знайшлися слова. — Найгарніша дівчина, яку я коли-небудь знав, і наймиліша, і найлагідніша, і ви маєте найчарівніші манери, і я кохаю вас усім серцем. Я не можу сподіватися, що ви могли б полюбити когось такого, як я, але, дорога міс О'Хара, якщо ви можете дати мені хоч якісь надії, я зроблю все на світі, щоб змусити вас полюбити мене” [71, с. 35].

В даному уривку КЖ симпатії у прямолінійному вираженні романтичних почуттів, що характерно для американського лінгвокультурного середовища. З погляду дискурсу Чарльз обирає зізнання в коханні як метод свого висловлювання, що має чітко визначені ритуали та очікування у відповідній культурі. Відповідь Скарлетт, яка є відсутньою та нефокусованою, створює контраст між його глибокими почуттями та її байдужістю, що може вказувати на культурні та індивідуальні відмінності у сприйнятті романтичних звернень.

Комунікативний жанр симпатії в англійському дискурсі є складним і різноманітним, і виявлення співчуття відбувається через різні мовні та невербальні засоби. Важливо враховувати контекст та відносини між співрозмовниками, щоб виразити симпатію належним чином.

Український дискурс також визнає наявність комунікативного жанру симпатії, але на відміну від англійського простору він може виявлятися через інші лінгвістичні форми та засоби. Комунікативний жанр симпатії в українському мовленні відіграє важливу роль у виразі співчуття та підтримки, особливо в часи труднощів чи горя. Підтвердження цьому спостерігається у повісті “Царівна” О. Кобилянської:

“Але чому я так дуже ослабла? — спитала і звернула на мене свої великі запавші очі. — Недуга втомила вас, дорога пані, але вже завтра стане вам легше. — Ой, легше! — прошептала ледве чутно; а опісля по малій хвилині взяла з трудом мою руку і притиснула її до уст. — Ти добра, — сказала і замовкла. Здавалося, що якесь зворушення душить її...” [54, с. 81].

Основна мета комунікативного жанру симпатії в українському дискурсі полягає в тому, щоб підтримати та підбадьорити іншу особу. Вираз співчуття часто розглядається як акт емпатії, який сприяє встановленню емоційного зв'язку між співрозмовниками. Такий жанр мовлення виражає готовність бути підтримкою та заспокоєнням у важких ситуаціях.

Також основою продуктивного й ефективного спілкування є дотримання етикету, принципів ввічливості та доброзичливого ставлення до співрозмовника. Етикетно-контактні інтенції переважно виявляються через експресиви, які

включають вітання: “*Це ви! Як ся маєте?*” [54, с. 17]; подяку: “*Дякую вам. Ви навчили мене жити*” [50, с. 11]; запрошення: “*З гостем і Бог приходить до хати, мої милі гостеньки! Сідайте, мої гості, щоб усе добре сідало!*” [45, с. 18]; представлення: “*Маю честь шановним паням представити мого свояка панича Леоніда Н.*” [44, с. 121]; та вибачення: “*Вибачайте! Я забувався*” [44, с. 335]. Етикетні фрази зазвичай слугують доповненням до основного спілкування, створюючи належні умови для ефективної реалізації намірів мовця.

Українці також приділяють увагу жестам і міміці як засобам виразу симпатії. Обійми та інші жести фізичного контакту можуть бути способом виразу співчуття та підтримки у реальних ситуаціях. Крім того, голосовий тон і невербальні сигнали грають важливу роль у виразі симпатії. Голосовий тон може виражати співчуття та підтримку, а міміка обличчя може підкреслити емоційний контекст висловлення.

Спільність та підтримка грають важливу роль в українському мовленні. Комунікативний жанр симпатії сприяє становленню та підтримці позитивних відносин між співрозмовниками. Важливо враховувати контекст і потреби іншої особи для ефективного виразу симпатії в українському дискурсі.

Також до КЖ симпатії можна віднести іронію як важливу стратегію вияву симпатії в англійському дискурсі. Іронія виражається через використання слів або висловів, які мають протилежний зміст до того, що фактично виражається. Це може бути використано для створення гумористичних ситуацій, однак в контексті симпатії іронія використовується для вияву підтримки та розуміння у нестандартний спосіб.

Один із прикладів іронічного вираження в англійському дискурсі симпатії спостерігається у п'єсі Ч. Дікенса “Повість двох міст”:

*“And a beautiful world we live in, when it is possible, and when many other such things are possible, and not only possible, but done
-- done, see you!
-- under that sky there, every day”* [67, с. 88].

“І прекрасний світ ми маємо, коли це можливо, і коли багато інших таких речей можливі, і не тільки можливі, але й здійсненні

-- здійсненні, бачите!

-- під тим небом там, щодня” [67, с. 88].

Фраза “done, see you!” може вказувати на саркастичне зауваження, де співрозмовник натякає на розбіжність між ідеалістичним описом світу, де все можливе та реальністю, де можливості часто бувають обмежені або не реалізовані.

Стосовно іронії в американському дискурсі, то вичерпним прикладом може бути вживання виразу “That's just what I needed!” у відповідь на чиїсь труднощі чи незручності. Цей вислів виражає розуміння співрозмовнику, однак через іронічний акцент, він також підсилює підтримку. На відміну від англійського вираження іронії в американському середовищі є більш сприятливим та підтримуючим методом вияву симпатії.

Для прикладу можна взяти оповідання відомого американського письменника Вільяма Фолкнера “Ведмідь”, яке містить низку іронічних пасажів. В одному з них натякається на образ безвольної людини, яка занадто любить себе, намагається викликати загальну жалість, зробивши себе трохи хворим. У цьому випадку допоміжне слово “too” використано для створення іронії, вираженої в мові лікаря. Коли лікар сказав: “He didn't even have a cold” [66, с. 72](У нього навіть застуди не було), він жартував, що здоровий молодий чоловік, який прикидався хворим, не мав навіть легкої застуди, яка швидко виліковується. Щоб підсилити іронію, додавали: “It's just that the body has revolted” [66, с. 72]. (Просто організм збунтувався).

Іронія може бути ефективним засобом вияву симпатії в ситуаціях, коли традиційні способи її виразу вважаються надто прямими чи формальними. Вона дозволяє виразити підтримку та розуміння, одночасно додаючи елемент гумору або несподіваності в комунікацію.

Також іронія може мати різні форми та вирази в англійському дискурсі, та розуміння цих виразів є важливим аспектом мовної компетенції. Вивчення іронії

як стратегії вияву симпатії допомагає краще розуміти культурні особливості та нюанси мовлення в англійській мові.

Українськомовний дискурс містить численні вирази іронії, які дозволяють виражати симпатію в незвичайних формах. Наприклад, вислів “Ти точно не королева грації!” може вживатися для вираження підтримки та розуміння в смішній формі. Тут іронія полягає у використанні словосполучення “не королева грації” з іронічною інтонацією, що додає гумористичний аспект до комунікації.

В українському мовному середовищі іронія виявляється на різних мовних рівнях. Наприклад, у лексиці — від найрізноманітніших випадків у сфері мовлення “Така була хороша, що й розказати не можна. Зростом собі невеличка: хоч у яку хату ввійде, то головою стелі достане... а личком біленька, як чумацька сорочка” [52, с. 17] до закріплення подібних уживань у мові: *святий та божий, частувати (палицею), нагородити (стусаном)*. При іронії може змінюватися не саме лексичне значення слова, а лише ставлення мовця до об’єкта його позначення: персона, особа, шишка, цяця, цабе — про поважну, впливову особу, але глузливо. У фразеології: *від скромності не вмре*; на фразеологічно-синтаксичному рівні в конструкціях з фіксованим порядком слів: *Була в собаки хата! — хтось не має свого дому; Попасти пальцем у небо*. На рівні зменшено-пестливих суфіксів: “*Гахне тая бомбочка — й десятисажнева яма вам*” [42, с. 113]; зокрема, з імітацією дитячої мови: “*А ти ручками, ручками; Він спатки захотів, дивіться на нього!*” [60, с.421]. Серед морфологічних категорій — іронічне переосмислення пошанної множини (“*Батюшки нема, а їхні паличка он у кутку стоять*” [61, с.23]). У синтаксисі — на рівні категорії модальності: “*Він завжди на слизьке зводив спокійну розмову: — От скоро почне золота землю ділити... Ха-ха... Нащо багатим стільки землі? Щоб, значить, усім по сім... Ти скільки маєш? Тридцять? От двадцять три і одріжуть. ... А вам, куме, не гріх і більше оддати. Нащо вам, справді, ви вже старі*” [56, с.97].

Розуміння ролі іронії в українському дискурсі симпатії допомагає краще зрозуміти мовні особливості та культурні контексти виразу симпатії в українській мові.

2.2. Комунікативний жанр співчуття. Лексичні та граматичні форми при реалізації комунікативного жанру співчуття.

Співчуття є важливим аспектом міжособистої комунікації та вияву уваги до інших осіб у комунікативному дискурсі. У випадках, коли співрозмовник переживає деякий стан болю чи нещасливої події, реакція на це може бути виражена словами “співчуваю”, “розумію”, “жаль”, “сумую”, “трагічно” та іншими аналогічними виразами. Українська мова також має свій набір слів і виразів, призначених для вираження співчуття, такі як “жаліти”, “співчувати”, “сумувати”, “бути враженим” та інші.

Метафори та аналогії є важливими лексичними засобами, що допомагають виразити співчуття більш виразно та емоційно. У комунікативному дискурсі англійського та українського мовлення можна спостерігати використання таких фраз, як “серце кровить”, “болить до самого серця”, “як важкий камінь”, “час лікує рани” та інші. Вони сприяють візуалізації почуттів співчуття та підсилюють ефект виразності в дискурсі.

Слова, пов'язані з поняттями серця, душі та болю, часто використовуються для вираження співчуття в комунікативному дискурсі. Наприклад, в англійському мовленні це можуть бути вирази, такі як “my heart goes out to you” (моє серце переживає разом з вами), “break one's heart” (розбити чиєсь серце), “heartfelt sympathy” (щира співчутливість). В українській мові також вживаються аналогічні вирази, як “серце кровить”, “біль на душі”, “співчуття з найглибших душевних уст” та ін.

Комунікативний жанр співчуття вимагає вмілого та чутливого підходу до формулювання висловлювань, особливо коли йдеться про обговорення болісних, ганебних, збентежливих чи скандальних тем. Цей підхід передбачає використання мовних засобів, які пом'якшують пряме та чітке згадування

делікатних подій, фактів чи об'єктів, тим самим знижуючи ризик викликати негативні емоції у адресата.

На лексичному рівні одним із ефективних способів реалізації цієї тактики є використання евфемізмів. Евфемізми дозволяють уникнути прямого звертання до чутливих питань, що може бути особливо корисним у ситуаціях, які вимагають такту та обережності. Наприклад, висловлюючи співчуття з приводу втрати, замість “Мені прикро через те, що ви втратили роботу”, можна використати більш пом'якшений варіант “Мені прикро, що ви потрапили в таку ситуацію”, або замість “Мені прикро стосовно невдалої відпустки”, можна сказати “Мені прикро, що так вийшло”. Такі формулювання дозволяють уникнути безпосереднього вказування на травматичну подію або чутливу ситуацію.

Ще одним важливим аспектом у комунікації співчуття є мінімізація дискомфорту адресата через використання пом'якшуючих прислівників та фраз. Слова та вирази, такі як “не дуже”, “дивна”, “відносно” дозволяють знизити інтенсивність висловлювань, роблячи їх менш прямолінійними та потенційно менш образливими. Наприклад, вислови “не дуже приємний”, “дивна пропозиція”, “відносно мало” використовуються для пом'якшення прямої критики або негативних висновків. Це чітко проявляється у повісті О. Кобилянської: “Які вже в вас дивні вигади, пане професоре! — вмішалась тітка. — Уже цілком перехрестили нашу Наталочку... ха-ха-ха” [53, с. 112].

Крім того, уникнення прямого згадування неприємних для адресата речей можливе завдяки використанню граматичних форм, що опосередковано передають зміст дискомфортних висловлень. Наприклад, замість безпосереднього висловлювання “Вас було відраховано”, можна обрати формулювання “На жаль, ви не змогли набрати допустиму кількість балів”, що звучить менш жорстко та може сприйматися менш болісно.

Отже, використання евфемізмів, пом'якшуючих прислівників та інших мовних засобів є ключовим елементом комунікативного жанру співчуття

дозволяє зменшити емоційний дискомфорт адресата та сприяти більш делікатній і тактовній комунікації.

Виявлення співчуття в мовленні включає в себе використання певних граматичних структур, які сприяють точному та виразному виразу цього почуття. Граматичні особливості мови грають важливу роль у тому, як ми сприймаємо та виражаємо співчуття в комунікативному дискурсі, та вони відрізняються в різних мовах і мовних культурах.

Українська мова має свої унікальні граматичні конструкції для виразу співчуття. Однією з найпоширеніших є фраза “Мені шкода”, яка використовується для вияву співчуття у відповідних ситуаціях. Також дуже часто українці вживають конструкції, що містять такі прийменники, як “за”, “для”, “про”, “на”, щоб виразити співчуття, наприклад, “Мені прикро за твою втрату”. Граматична структура “мені жаль” є однією з найпоширеніших українських конструкцій для вияву співчуття, і вона має свої варіації залежно від контексту, наприклад: “Я знала тільки, що мені так жаль, так жаль на ворогів і жаль на подоланих [63, с.11].

Англійська мова також володіє своїми граматичними структурами для виразу співчуття. Наприклад, фрази з використанням дієслова “to be” та прийменника “for”, такі як “I am sorry for your loss” (Я співчую за вашою втратою), є досить поширеними у виразі співчуття, прикладом може бути: “I am so sorry for what I said to you this afternoon about her” [76, с.33], (Мені дуже шкода за те, що я сказала тобі сьогодні вдень про неї). Ця конструкція підкреслює вибачення та співчуття до іншої особи в часі негативної події. Крім того, в англійській мові використовуються модальні дієслова, такі як “can” і “could”, для вияву співчуття. Наприклад, фраза “I can only imagine how you feel”, (Я можу лише уявити, як вам важко) використовується для виразу поваги до почуттів і досвіду іншої особи.

Дослідження граматичних структур у виразі співчуття в англійському та українському мовленні дозволить виявити, які мовні конструкції найчастіше використовуються для виразу подібних почуттів у кожній мові. Це сприятиме кращому розумінню граматичних відмінностей і подібних рис у вияві співчуття

в різних культурах і допоможе поглибити аналіз дискурсу в міжособистій комунікації.

В українському лінгвокультурному середовищі КЖ співчуття зводиться до пояснення адресату, що ситуація не така вже й критична і має свої позитивні моменти. Це вимагає від мовця тактовності, терпіння і обережного тону в розмові, як у прикладі: “Ірено, Ірено, так мені щось тяжко на серденьку, і сказати не можу. — Не плач, зозуленько, плачем лиха не виплечеш”, — втішала стару Ірена” [44, с.217]. Тактики втішання формують жанр співчуття, адже вони часто застосовуються для заспокоєння, полегшення смутку чи непокою. До синтаксичних методів втішання відносяться сентенційні вислови загального характеру, як у творі С. Воробкевича “Мість чорногорця”: “Кинь лихом об землю та смійся з віщування твого серця! Веселому легко й лихо перебути”[44, с. 183], або звичайні синтаксичні конструкції, наприклад: “Я вам співчужаю. Важко залишатися самотньому на старість” [64, с. 128]. “Висловлюю своє співчуття” [51, с. 433], “Зносіть із гідністю наступаючий удар! – Дякую вам за ваше співчуття, пане докторе!” [54, с. 281].

Мета втішних інтенцій — заспокоїти та підняти настрій співрозмовника, надаючи втіху та задоволення, розважаючи його. Наприклад, фрази “Не журись, гетьмане! Запорожці простять!” (М. Вінграновський) та “Не плач, жінко, Бог дасть добра!” [61, с. 154] демонструють це. У ритуальних ситуаціях використовуються синтаксичні конструкції для вираження співчуття та підтримки, наприклад: “Не журись. Рано чи пізно все вляжешся” [48, с. 216] та “Не плачте, тіточко, а то й я заплачу” [60, с. 813].

Негативні емоції співрозмовника розглядаються як незначні, наприклад, “Не переймайся, мамо, все буде добре” [60, с. 464], “Чого ти, дитино, чого? І добре, що так сталося” [57, с. 144] та “Це дрібниця, завтра про все забудеш! Знайшла через що плакати!” [46, с. 91].

У контексті американської культури практика вираження співчуття часто включає в себе визнання причини проблеми та спробу знайти раціональне вирішення конфлікту. Особливо це видно у діалогах, де адресант виявляє свою

незграбність у спілкуванні та намагається згладити емоційний дискомфорт. За цим можна простежити у фрагменті з роману Маргарет Мітчелл “Звіяні вітром”:

“I’m so clumsy, – he said. – I should have told you more gently. I forgot how delicate ladies are. I’m sorry I’ve upset you so. You don’t feel faint, do you? Can I get you a glass of water?”

No, – she said, and managed a crooked smile.

Shall we go sit on the bench? – he asked, taking her arm” [73, с. 246].

“Я такий незграбний, – сказав він. – Я повинен був сказати тобі це делікатніше. Я забув, які жінки делікатні. Вибач, що так засмутив тебе. Ви не відчуваєте слабкості? Принести вам склянку води?”

Ні, - відповіла вона і спромоглася на криву посмішку.

Ходімо сядемо на лавку? – запитав він, беручи її за руку” [73, с. 246].

На відміну від американського стилю вираження співчуття, британський лінгвокультурний підхід часто характеризується стратегією “підсолодження правди”. Тут адресант прагне обґрунтувати свої дії та зберегти обличчя у конфліктних або незручних ситуаціях. Цей підхід відображається у спробах виправдати себе, навіть у складних обставинах, підкреслюючи свої позитивні мотиви та амбіції, як видно у цьому фрагменті:

“Gerald: Dear mother, I am afraid I kept you waiting. I forgot all about it. I am so happy to-night, mother; I have never been so happy.

Mrs. Arbuthnot: At the prospect of going away?”

Gerald: Don’t put it like that, mother. Of course I am sorry to leave you. Why, you are the best mother in the whole world. But after all, as Lord Illingworth says, it is impossible to live in such a place as Wrockley. You don’t mind it. But I’m ambitious; I want something more than that. I want to have a career. I want to do something that will make you proud of me, and Lord Illingworth is going to help me. He is going to do everything for me” [77, с. 113].

“Джеральд: Дорога мамо, боюся, що змусив тебе чекати. Я зовсім про це забув. Я такий щасливий сьогодні, мамо, я ніколи не був таким щасливим.

Місіс Арбатнот: *Від перспективи від'їзду?*

Джеральд: *Не кажи так, мамо. Звичайно, мені шкода залишати тебе. Ти найкраща мати в усьому світі. Але, зрештою, як каже лорд Іллінгворт, неможливо жити в такому місці, як Вроклі. Ти не заперечуєш. Але я амбітна, я хочу чогось більшого. Я хочу зробити кар'єру. Я хочу зробити щось, що змусить вас пишатися мною, і лорд Іллінгворт допоможе мені в цьому. Він зробить для мене все” [77, с. 113].*

Порівняльний аналіз граматичних і лексичних засобів виразу співчуття значно відрізняється в українському, британському та американському лінгвокультурних середовищах, відображаючи унікальні культурні особливості кожного з них. Українська культура вираження співчуття схиляється до емоційної відкритості та ширості, зазвичай використовуючи прямі, але тактовні форми. Це відображає цінність глибоких, міжособистісних зв'язків, яка є характерною для української культури.

У американському контексті співчуття часто включає визнання проблеми та пошук логічного рішення. Американський стиль спілкування орієнтований на прямолінійність та чіткість. Американці зазвичай виявляють співчуття, пропонуючи конкретні рішення або дії для вирішення ситуації, будучи при цьому більш прямими у своїх висловлюваннях.

Отже, кожне лінгвокультурне середовище вносить унікальний вклад у спосіб вираження співчуття, відображаючи глибоко укорінені культурні цінності та комунікативні традиції.

2.3. Комунікативний жанр схвалення. Реалізація комунікативних тактик схвалення як форма втілення комунікативного жанру симпатії.

Схвалення можна визначити як експресивний мовленнєвий акт з позитивним відтінком, що зазвичай характеризується безпосередньою формою висловлювання. Цей акт відбувається здебільшого у відповідь на попереднє повідомлення, або як ініціатива чи продовження дискурсу. Важливо, що адресат цього акту не є об'єктом оцінювання. Схвалення спрямоване на неживі об'єкти,

ідеї або явища, які не пов'язані з особистими інтересами співрозмовника. Ця відсутність зв'язку з особистими інтересами робить схвалення відмінним від інших подібних мовленнєвих актів, таких як похвала, комплімент або лестощі. Об'єктом оцінки в акті схвалення є характеристики самого об'єкта, на який він націлений [22, с. 116].

Максима схвалення базується на принципі позитивного ставлення та оцінювання інших. Вона відповідає загальному принципу ввічливості, який вимагає уникнення переходу на особисті теми та прямого негативного опису характеристик мовлення співрозмовника. Така максима передбачає, що позитивне бачення світу та людей має бути ключовим у свідомості мовця. Втім, це не означає, що у спілкуванні дозволені лише компліменти без будь-якої критики.

Різні погляди на світ, чи то позитивні, чи то негативні, суттєво впливають на ефективність власної комунікативної стратегії. Це пов'язано з тим, що значна кількість часу витрачається на вирішення розбіжностей із співрозмовником через дискусії, спростування, аргументацію та узгодження точок зору. Коли оцінки світу співрозмовників збігаються, вони можуть уникнути цих зайвих суперечок, зосередившись на обміні думками та конструктивному діалозі. Неможливо створити атмосферу розуміння, якщо співрозмовники мають відмінні погляди, навіть якщо вони демонструють хороші манери та не виявляють відкритої неприязні чи неприйняття. Схвалення сприяє створенню комфортного комунікативного середовища та легкого мовленнєвого фону.

Позитивний емоційний аспект у комунікації між співрозмовниками обумовлений їхнім психоемоційним комфортом. Схвалення виступає як індикатор переходу до діалогу, який ґрунтується на взаємопереживанні та виявленні емоцій.

Прояв схвалення сприяє створенню позитивного емоційного клімату та дружніх відносин між співрозмовниками. Мовець формує конкретний напрямок у своїй комунікативній поведінці, вибираючи стратегію, яка передає позитивне

ставлення до навколишнього світу, що може бути як свідомо спланованим, так і спонтанним.

Адресант, який висловлює схвалення, переживає позитивний емоційний імпульс різного рівня інтенсивності, та цим імпульсом він прагне поділитися з іншою стороною. Це має на меті, по-перше, зниження власного емоційного навантаження, по-друге, створення сприятливого емоційного фону для комунікації та налаштування співрозмовника на гармонійне спілкування. Схвалення таким чином виконує психологічну функцію “згладжування”, зближуючи комунікантів та викликаючи у них позитивні емоції.

Також важливим аспектом є використання спеціалізованої лексики та фразеологізмів для виразу позитивного ставлення. Комунікативний жанр схвалення активно використовує мовні засоби, такі як компліменти, афоризми, загальноприйняті фрази та вислови, що спрямовані на підкреслення позитивності контенту. Це надає тексту позитивного настрою та глибшого розуміння партнерів, що спілкуються.

Крім того, комунікативний жанр схвалення відображає спільні цінності та інтереси між співрозмовниками. Він підкреслює взаєморозуміння та зближення сторін, оскільки обидві сторони ділять позитивне ставлення до певної ідеї, дії чи контенту. Цей аспект допомагає зміцнювати взаємодію та підтримувати позитивний міжособистий контекст спілкування.

Варто зазначити, що під час вираження схвалення в конкретних ситуаціях часто вдаються до використання декількох стратегій одночасно, які взаємодоповнюють одна одну. Залежно від соціолінгвістичних та психолінгвістичних особливостей конкретного висловлювання структура комунікативних стратегій може змінюватися, де основна стратегія підсилюється додатковими.

До того ж схвалення активно використовується для реалізації як позитивних, так і негативних стратегій ввічливості.

Ціллю ввічливої поведінки є демонстрація позитивного ставлення до співрозмовника та спонукання до відповідної реакції. За Дж. Лічем, ввічливість

є набором стратегій, що допомагають уникнути конфліктів і підтримувати гармонійні відносини [29, с. 37]. З погляду Г. Каспера, ввічливість визначається як “набір стратегій, необхідних для нейтралізації ризиків і мінімізації неприязні” [36, с. 198].

Застосування схвалення дозволяє мовцю згладити свої розбіжності зі співрозмовником, відхилення пропозиції або критику ідей, запропонованих іншою стороною. Розглянемо ситуацію, де Кіт пропонує своїй подрузі Джен після шкільних занять поїхати у місцевість, яка знаходиться далеко від міста, де вони проживають. Спочатку Джен розглядає цю пропозицію як захопливу, але потім відхиляє її, аргументуючи це бажанням не обманювати свою матір:

“Couldn’t we go further, — he whispered. — Düsseldorf or Cologne. Berlin, even? We’ll find somewhere to stay, or camp, or something. I look older than I am, I’ve got money... — It sounds lovely, — said Jen, — but my mum thinks I’ve gone to the Naafi” [70, с. 326].

“Ми не могли б піти далі?, — прошепотів він. — ”Дюссельдорф, Кельн. Навіть до Берліна? Знайдемо, де зупинитися, або табір, або ще щось. Я виглядаю старшим за свої роки, у мене є гроші... — Звучить чудово, — сказала Джен, — але моя мама думає, що я пішла до Наафі” [70, с. 326].

У цій комунікативній ситуації використання схвалення допомагає зменшити негативний вплив відмови, вибір такої тактики обумовлений бажанням Джен підтримати позитивну атмосферу у спілкуванні.

У випадках, коли один із учасників розмови поспішає і бажає швидко закінчити розмову, він часто використовує схвалення як спосіб полегшити завершення діалогу, згладжуючи відмову від подальшої комунікації. Це можна побачити у такому епізоді:

“I’m so sorry, Alan, but I’m in a rush. I have to get back to the office. It would be lovely to chat but <...>” [75, с. 321].

“Вибач, Алане, але я поспішаю. я маю повернутися до офісу. Я був би радий поспілкуватися, але <...>” [75, с. 321].

Щирість такого схвалення, використаного як засіб ввічливості та частина ритуалу, може викликати дискусії. Такі форми схвалення схиляються до менш широго боку спектру. Вони виконують роль формального елемента ввічливості, стаючи передвісником важливої для мовця пропозиції, як у випадку з Маріс, яка висловлює бажання якнайшвидше потрапити до лікарні:

“Look, this is all very entertaining, — Maris murmured, — and I’m sorry to spoil the fun, but my arm’s hurting like hell here. I think it’s broken. Any chance of a lift to hospital?” [71, с. 202].

“Слухай, це все дуже цікаво, — пробурмотіла Маріс, — і мені шкода псувати веселощі, але моя рука страшенно болить. Здається, вона зламана. Ви не підкинете мене до лікарні?” [71, с. 202].

Прагматичні аспекти вияву схвалення в мовленні відіграють важливу роль у реалізації комунікативного жанру схвалення. Схвалення виражається не лише через мову, але й через мовні акти, які відображають намір мовця та його сподівання на реакції адресата.

У мовленні комунікативні акти схвалення мають певну структуру та організацію, що допомагає їхньому виявленню та розумінню. Схвалення в мовленні виражається через різноманітні мовні та немовні засоби, які допомагають передати позитивне ставлення до інших осіб або їхніх дій.

Структура комунікативних актів схвалення включає в себе декілька ключових аспектів. По-перше, часто присутня оцінка, яка виражається через слова або вирази, що мають позитивне забарвлення. Вживання слів “чудовий”, “вражаючий”, “досконалий” допомагає створити позитивний тон комунікативного акту, наприклад: “Ваша презентація була дійсно вражаючою” або “Бо так. Вона гарна і я її люблю. Вона така гарнесенька” [53, с. 48].

По-друге, акти схвалення часто супроводжуються обґрунтуванням. Це означає, що особа, яка виражає схвалення, може пояснити, чому вона відчуває позитивне ставлення. Наприклад, вона може навести аргументи або приклади, які підтверджують її схвалення.

Виразні засоби та жести грають важливу роль у виявленні схвалення. Вони допомагають підкреслити позитивне ставлення та зробити комунікативний акт більш емоційно виразним. Наприклад, посмішка, піднятий палець вгору, плескання по спині — це жести та вирази обличчя, що супроводжують схвалення.

Структура та організація комунікативних актів схвалення може змінюватися в залежності від контексту та типу спілкування. Важливо враховувати, що схвалення не лише передає позитивне ставлення, але й сприяє підтримці міжособистих відносин і позитивної атмосфери у спілкуванні.

Аналіз мовних засобів і жестів, які використовуються для вираження схвалення, допомагає розкрити різноманітні аспекти цього комунікативного акту. Схвалення може бути виражене через різні мовні структури, слова, а також немовні засоби, такі як жести та вирази обличчя.

У дискурсі симпатії комунікативні тактики схвалення використовуються для підтримки та підкреслення позитивних аспектів особи, її дій або характеру. Ці тактики виступають як засіб виявлення симпатії та підтримки іншої особи.

Однією з ключових функцій комунікативних тактик схвалення у дискурсі симпатії є підсилення позитивних рис і дій особи, до якої вони адресовані. Схвалення може виявлятися через словесні вирази, що вказують на цілісність, доброчесність або інші позитивні якості співрозмовника. Це допомагає підкреслити симпатію та позитивне ставлення до нього.

Крім того, комунікативні тактики схвалення можуть включати вживання компліментів, які сприяють формуванню позитивної самооцінки та підвищенню самоповаги особи. Ці компліменти можуть відображати справжні позитивні враження співрозмовника та його співпереживання.

До того ж комунікативні тактики схвалення можуть виступати як засіб спілкування симпатії через мову. Вони надають можливість виразити радість, підтримку та позитивне ставлення, що важливо для формування дружніх та підтримуючих відносин.

Вираження схвалення не завжди свідчить про беззастережне прагнення комуніканта поділитися своїм позитивним емоційним ставленням. Схвалення може бути використано як попередник незгоди, відмови чи критики ідей, запропонованих співрозмовником. Цей підхід дозволяє адресанту залишатися ввічливим і підтримувати позитивну емоційну атмосферу у спілкуванні. Отже, схвалення створює оптимальні умови для наступного важливого повідомлення, яке може бути не зовсім приємним для іншої сторони.

Висновки до другого розділу

Комунікативний жанр симпатії в англійському мовленні включає використання специфічних мовних форм та тактик для виявлення співчуття та підтримки. Типові фрази, як “I’m so sorry to hear about your loss”, “My thoughts are with you”, та “Please accept my condolences”, використовуються для вираження емоційної підтримки та створення зв’язку між співрозмовниками. Цей жанр також включає невербальні аспекти, як жести та міміка, зокрема обійми в ситуаціях горя, що допомагає формувати емоційний зв’язок. Головна мета такої комунікації — створити дружнє середовище та забезпечити теплу атмосферу у міжособистісному спілкуванні.

Комунікативний жанр симпатії в англійському дискурсі включає використання різних мовних та невербальних засобів, з урахуванням контексту та відносин між співрозмовниками для адекватного вираження співчуття.

Комунікативний жанр симпатії в українському дискурсі має свої особливості, відрізняючись від англійського виразу співчуття через різні лінгвістичні форми та засоби. Комунікативний жанр в українському мовному дискурсі важливий для вираження підтримки, особливо в часи складнощів, включаючи використання експресивів, таких як вітання, подяка, запрошення, представлення, та вибачення. Наприклад, в повісті О. Кобилянської “Царівна” описується сцена, де один із персонажів виявляє співчуття через притискання руки до уст, виражаючи доброту. Фізичні жести та невербальні сигнали, як обійми та міміка, також є важливими в українському мовленні для виразу

співчуття та підтримки. Цей жанр сприяє становленню та підтримці позитивних відносин між співрозмовниками, важливо враховувати контекст та потреби іншої особи для ефективного виразу симпатії.

Іронія в англійському дискурсі симпатії використовується як стратегія для виявлення підтримки та розуміння у нестандартний спосіб. Це виражається через слова або висловлювання з протилежним значенням до фактичного змісту, створюючи іноді гумористичні ситуації.

Український дискурс симпатії часто включає іронію, використовуючи її в незвичайних формах для вираження підтримки. Наприклад, фраза “Ти точно не королева грації!” може бути вжита іронічно для створення гумористичної ситуації та вираження симпатії.

Іронія в українській мові виявляється у лексиці, фразеології, морфології та синтаксисі, змінюючи ставлення мовця до об’єкта висловлювання. Наприклад, вживання зменшено-пестливих суфіксів або іронічне переосмислення пошанної множини додає глузливий відтінок до висловлювань. Розуміння цієї ролі іронії в українському дискурсі симпатії допомагає краще зрозуміти культурні та мовні нюанси виразу симпатії.

Наступним основним комунікативним жанром є співчуття. Воно є ключовим елементом міжособистої комунікації, виражаючи увагу до інших осіб під час болю або нещастя через вирази як "співчуваю", "розумію", "жаль". Українська мова має свої вирази співчуття, наприклад, “жаліти”, “співчувати”. Метафори та аналогії, такі як “серце кровить” або “час лікує рани”, використовуються в обох мовах для більш емоційного вираження співчуття. Слова, пов’язані з серцем, душею, та болем, як “my heart goes out to you” або “біль на душі”, підсилюють виразність та емоційну глибину в комунікативному дискурсі.

У комунікативному жанрі співчуття ефективним є використання евфемізмів, що дозволяє уникнути прямого звертання до чутливих питань, пом’якшуючи висловлювання. Наприклад, замість "Мені прикро через вашу втрату роботи", можна сказати "Мені прикро, що ви потрапили в таку ситуацію".

Також важливим є використання пом'якшуючих прислівників як "не дуже", "дивна", для зменшення інтенсивності висловлювань.

Граматичні форми, що опосередковано передають зміст, також допомагають уникнути прямого згадування неприємних речей, роблячи висловлювання менш жорсткими та болісними. Використання цих мовних засобів є ключовим для зменшення емоційного дискомфорту та сприяння тактовній комунікації.

Схвалення в комунікативному дискурсі є позитивним мовленнєвим актом, який часто відбувається як реакція на попереднє повідомлення чи як ініціатива. Воно спрямоване на неживі об'єкти, ідеї, а не на особисті інтереси співрозмовника, відрізняючись від похвали чи компліментів. Схвалення відображає позитивне ставлення та уникає переходу на особисті теми. Воно сприяє створенню комфортного середовища для спілкування, виражаючи психоемоційний комфорт. Схвалення виконує психологічну функцію "згладжування", зближуючи співрозмовників та викликаючи позитивні емоції, тим самим створюючи гармонійне спілкування.

Схвалення у комунікативному жанрі використовує спеціалізовану лексику, компліменти, афоризми, та фразеологізми для виразу позитивного ставлення, сприяючи позитивному настрою та розумінню між співрозмовниками. Цей жанр відображає спільні цінності та інтереси, підкреслюючи взаєморозуміння та зближення сторін. Схвалення може використовуватися для різних стратегій ввічливості, допомагаючи уникнути конфліктів та підтримувати гармонійні відносини, як описано Дж. Лічем та Г. Каспером. Воно зміцнює взаємодію та позитивний міжособистий контекст спілкування, використовуючи різні соціолінгвістичні та психолінгвістичні стратегії.

Також важливими є прагматичні аспекти схвалення виражаючи позитивне ставлення через мову та мовні акти. Схвалення має структуровану організацію, включаючи позитивну оцінку, як вирази "чудовий", "вражаючий", та обґрунтування цієї оцінки з аргументами чи прикладами. Немовні засоби та

жести, як посмішки або плескання по спині, також важливі для виявлення схвалення, роблячи його більш емоційно виразним.

Загалом, такі комунікативні жанри як схвалення, співчуття та симпатії відіграють критичну роль у міжособистісній комунікації, допомагаючи виразити позитивні емоції, підтримку та розуміння. Використання спеціалізованої лексики, евфемізмів, фразеологізмів та метафор дозволяє м'яко і тактовно передавати складні емоційні стани, зміцнювати відносини та створювати гармонійне комунікативне середовище.

У контексті схвалення, ключовими елементами є позитивні оцінки та обґрунтування, а також використання немовних засобів для підсилення позитивного ставлення. Це сприяє зближенню співрозмовників та створенню позитивного емоційного клімату.

Щодо співчуття, важливим є вираження емоційної підтримки і розуміння через використання виразів, які пом'якшують вплив негативних подій, та демонстрація емпатії.

Комунікативний жанр симпатії, з іншого боку, включає в себе іронію та гумор як способи вираження підтримки і розуміння в незвичайних формах, що сприяє створенню емоційного зв'язку та легшого спілкування.

Разом ці жанри відображають різноманітність способів, якими мова може бути використана для підтримки, втіхи та зміцнення міжособистісних зв'язків, важливих для ефективної комунікації.

РОЗДІЛ 3. КОМПЛІМЕНТ ЯК ПРАГМАТИЧНА ТАКТИКА ВТІЛЕННЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ ЖАНРІ СИМПАТІЇ

3.1. Прагматичні та функційно-комунікативні особливості реалізації комунікативних тактик похвали та компліменту в різних лінгвопросторах.

В міжкультурній комунікації поняття “похвала” та “комплімент” є важливими аспектами вияву симпатії та уваги. Визначення цих термінів в контексті різних лінгвопросторів вимагає уваги до культурних, соціальних та психологічних відмінностей, які впливають на їхнє сприйняття та ефективність в комунікації.

Похвала може бути визначена як висловлення позитивної оцінки або вдячності щодо дій, властивостей, досягнень чи якихось інших аспектів особистості. Вона часто використовується для підтримки та підвищення самооцінки отримувача, а також для підкреслення його важливості в соціальному контексті.

Комплімент, натомість, може бути описаним як висловлення позитивної оцінки або вихваляння зовнішності, вмінь, інтелекту чи інших особистих рис отримувача. Він може бути адресований з метою підвищення настрою, сприяння дружньому ставленню та підтримці комунікативних відносин.

За Дж. Серлом, кожен комплімент містить репрезентативний інтенст мовця, а саме виявлення особистих емоцій та інтенцій мовця (що є ознакою щирості мовленнєвого акту), що відносяться до конкретної ситуації (за умови її реальності). Також комплімент передає комунікативний намір мовця, маючи на меті викликати певні емоції у адресата, емоційно впливаючи на його психічний стан і спонукаючи до зміни поведінки [38].

Інтенції, які лежать в основі мовленнєвого акту компліменту, можна розділити на три напрямки: мовця (вираження власних емоцій), адресата (вплив на співрозмовника) та на інших учасників діалогу (намагання викликати у них симпатію до адресата або стимулювати до висловлення своїх думок з приводу сказаного).

У контексті комунікативного жанру симпатії похвала та комплімент виконують важливу роль у створенні позитивного та сприяючого спілкуванню середовища. Ці дві комунікативні стратегії виступають як засіб, що допомагає виразити взаєморозуміння, визнання та дружнє ставлення між співрозмовниками. Вони грають ключову роль у відображенні та підкресленні позитивних аспектів співрозмовників та сприяють підтримці та розвитку їхніх комунікативних відносин.

Прагматична роль компліменту полягає у формуванні та підтримці позитивних відносин між учасниками діалогу за допомогою позитивної оцінки адресантом певних рис або властивостей адресата. Компліменти потрібні для створення доброзичливої атмосфери в міжособистісному спілкуванні, вираження симпатії, підвищення настрою співрозмовника, демонстрації привітності та приязні. Особливість компліменту як засобу вираження симпатії полягає в явному виявленні намірів адресанта — показати щось приємне для адресата, висловити увагу та прихильність, створюючи таким чином приязне середовище для розмови. Крім того, це засіб піднесення співрозмовника шляхом посилення його віри у власні можливості.

Компліменти та похвала відіграють ключову роль у потоці мовленнєвої взаємодії. Це пов'язано з тим, що позитивна оцінка та намагання мовця висловити вдячність адресату через слово, демонструючи свою доброзичливість, сприяють гармонійному перебігу спілкування та створенню дружніх відносин. Вони таким чином створюють сприятливе середовище для ефективної комунікації.

Компліменти у спілкуванні відіграють роль створення та підтримки позитивних відносин між учасниками, засновуючись на високій оцінці певних аспектів адресата. Вони не обмежуються просто приємними словами, але також можуть включати лестощі, часто виражаючись через гіперболізоване зображення переваг адресата за допомогою прикметників, прислівників і іменників, що підкреслюють високий ступінь якості чи міри, як у виразах: “Ви маєте витончений смак”, “У вас золоті руки”, “Ви сьогодні чудово виглядаєте”. Однак

компліменти зазвичай обмежуються певними темами, такими як зовнішність, інтелектуальні та моральні якості, одяг, манери, діти, дії тощо, та часто носять стереотипний характер.

Компліменти, хоч і мають стереотипні особливості, все ж можуть включати індивідуальний підхід. На відміну від інших стереотипних комунікативних тактик комплімент вимагає креативності від адресанта, особливо у контексті конкретного співрозмовника, з виявленням оригінальності та вмінням оцінити адресата в кожній конкретній ситуації. Компліменти від закоханих особливо різноманітні та індивідуальні, водночас комплімент є важливим елементом комунікації не тільки у стосунках закоханих, але і в інших видах взаємодії, де він сприяє налагодженню та підтримці добрих відносин. Компліменти, як ввічливий ритуал, легко приймаються і від незнайомих, і від тих, кому адресат не виявляє особливих симпатій.

Основним методом вираження компліментів є використання слів з оцінним значенням, особливо прикметників, які передають позитивну оцінку. Наприклад, у творах різних авторів зустрічаються такі вислови: “Ні, ти в нас найкращий” [65, с. 184], “Ти в мене розумний хлопчик, ти – моя дитина!” [58, с. 49], “Гарні хутра маєш, хлопе!” [59, с. 427]; і прислівники, які підсилюють похвалу: “Браво! Геніально!” [62, с. 94], “Мені тут страшенно подобається!” [41, с. 168].

Іншим важливим елементом компліменту є використання гіперболізованих фраз із займенниками та словами, які виражають абсолютність або тотальність, такими як “завжди”, “дуже”, “навіки”, “ніхто”, “ніщо”, “ніде”, “жоден”. Наприклад: “О, ти в нас мудрець” [46, с. 158], “Я завжди казав, що ти геройський хлопець” [65, с. 271], “Вам дуже пасує білий халат” [65, с. 144]. Ці висловлювання надають компліментам особливу вагу та підсилюють їхній ефект на адресата.

Ще одним ключовим елементом у стратегії вираження компліментів є вплив контексту спілкування на формування компліменту. Якість та стиль компліменту значною мірою залежать від типу відносин між учасниками спілкування.

Це передусім означає, що при висловленні компліменту важливо враховувати етикетну дистанцію. Наприклад, комплімент, адресований людині, з якою мало знайомі, відрізнятиметься від того, що говорить близькій людині чи коханому. Також важливими аспектами вибору слова для компліменту є унікальність прикмет та адекватність обраного адресата. Отже, ключовою когнітивною передумовою ефективного компліменту є вдалий вибір властивості, яка безпосередньо стосується адресата як об'єкта позитивної оцінки, або, інакше кажучи, відповідає його особистим характеристикам.

Окрім відображення наміру мовця виявити позитивне ставлення до адресата та відзначити його привабливість, зовнішність чи красу, компліментарні висловлювання, як зазначає І. Шкіцька, іноді використовуються в маніпулятивних цілях для впливу на емоційний стан співрозмовника [23, с. 382]: “Якщо виживу, я знайду тебе. Дай мені рік – два. – Добре, – сказала вона. – Ти виживеш. Ти зможеш. Ти зможеш, ти сильний. Я тебе ждатиму” [65, с. 218]. Іноді такі висловлювання стосуються людей, що не беруть участі в безпосередньому спілкуванні, проте їхня мета полягає у маніпулятивному впливі на того, до кого це спрямовано, наприклад: “Могутній у тебе батя... Трудяга. Без порожняви у душі... Моноліт” [47, с. 89].

У міжкультурному контексті роль похвали та комплімента може різнитися в залежності від культурних норм та вимог. Розуміння та адекватне використання цих комунікативних стратегій важливо для побудови успішних міжкультурних відносин та ефективної комунікації між співрозмовниками різних культур.

Вивчаючи літературні джерела українського мовного простору, можна виявити кілька ключових методів вираження компліментів. Перший із них — це використання порівнянь, як у виразі “Ти, Василюк, як маків цвіт” [49, с. 116]. Другий метод полягає у застосуванні гіперболізованих фраз, таких як: “Славна ви молодиця, ніхто вас лихом не спом’яне, а тільки добром” [49, с. 236]. Третім ефективним засобом є використання різноманітних синтаксичних інтенсифікаторів, наприклад: “Який у тебе охайний, заокруглений почерк

відмінника [41, с. 56]. Ці техніки дозволяють мовцям української мови ефективно висловлювати компліменти, надаючи їм більшої виразності та глибини.

У контексті американського лінгвістичного простору існують два основних напрямки у створенні компліментів: прямі та непрямі. Прямі компліменти мають явно виражений оцінний зміст і будуються за стандартними лексико-семантичними моделями, що формуються у типові компліментарні фрази. Наприклад, це можна побачити в такому вислові: “I like myself better when I’m with you” [71, с. 219]. Непрямі компліменти, натомість, включають чітко визначений об’єкт похвали та оцінний предикат, проте їх виражено у вигляді питань або в формі, де оцінне судження не є основним змістом висловлювання, як у прикладі: “Your husband, hasn’t he got a nice smile?” [74, с. 113].

Що стосується британського мовного середовища, воно має певні схожості з українським у використанні порівнянь для висловлення компліментів. Однак, британські компліменти часто мають більш стриманий характер. Наприклад, можна згадати такий вислів: “Sweet girl! So devoted to sunsets! Shows such refinement of feeling, does it not? After all, there is nothing like Nature, is there?” [76, с. 114]. Цей приклад демонструє, як у британській англійській мові компліменти нерідко містять натяк та субтельність, виражаючи похвалу у ввічливій та витонченій формі.

Спільні риси використання похвали та комплімента включають виразність, сприяння взаєморозумінню та функцію підтримки. Як в англійській, так і в українській мовах вони використовуються для створення сприятливого тону спілкування та вираження підтримки й симпатії.

Наприклад, в англійській мові комплімент може бути виражений такими способами: “You have a remarkable talent for this”, (У вас неймовірний талант у цьому); “Your dedication to your work is truly impressive”, (Ваша відданість роботі дійсно вражає).

А в українській мові приклади компліменту виглядають наступним чином: “Ви дуже креативні в своїй роботі”, (You are very creative in your work); “Ваша допитливість дійсно вражає”, (Your curiosity is truly impressive).

Відмінності використання можуть включати культурні особливості, мовні конструкції та відтінки значень. Культурні особливості впливають на тон і способи виразу похвали та компліменту, де українська культура може бути більш прямою, англійська — більш загальною. Мовні конструкції в кожній мові можуть мати свої унікальні вирази та формулювання для вираження похвали та компліменту. Використані вирази можуть відрізнятися за ступенем виразності та інтонацією, що призводить до різниці в сприйнятті мовцями.

У міжкультурному спілкуванні спосіб сприйняття похвали та компліменту може різнитися в залежності від культурного контексту. Наприклад, в азійських культурах, де підкреслення групових досягнень та скромність вважаються важливими цінностями, люди можуть відповідати на компліменти скромно або відмовлятися від них, щоб уникнути враження надмірності.

Наприклад, коли в американському контексті керівник говорить співробітнику: “Ви зробили фантастичну роботу!”, це може бути прийнято позитивно та вважатися виразом визнання. У той час як в японському контексті такий комплімент може викликати здивування і призвести до скромної відповіді.

Дослідження впливу культурних особливостей на сприйняття похвали та компліменту в комунікативному акті допомагає краще розуміти, як культурні фактори впливають на сприйняття мовленнєвих актів та взаємодіють на сприйняття мовцями в різних культурних контекстах.

3.2. Своєрідність компліменту як одного із способів втілення комунікативного жанру симпатії в англійськомовному та українськомовному просторах.

У мовленні вияву уваги в англійському та українському дискурсах компліменти є важливими елементами вираження симпатії та позитивного ставлення до адресата. Лексичні особливості компліментів включають в себе різноманітні лексичні одиниці та вирази, які використовуються для підкреслення позитивних характеристик адресата.

Основні способи реалізації інтенцій похвали, які є вираженням комунікативного жанру симпатії, включають:

Лексеми з оцінною семантикою, особливо прикметники, які передають позитивну оцінку, наприклад: “Ні, ти в нас найкращий” [65, с. 292], “Ти в мене розумний хлопчик, ти – моя дитина!” [58, с. 83] та інші.

Різноманітні синтаксичні інтенсифікатори, включаючи окличні висловлювання з акцентуючими частками чи вигуками, наприклад: “Який у тебе охайний, заокруглений почерк відмінника” [41, с. 56].

Гіперболізовані фрази з займенниками та словами тотальності (наприклад, завжди, дуже, навіки), як у прикладах: “О, ти в нас мудрець” [46, с. 213], “Я завжди казав, що ти геройський хлопець” [65, с. 291].

Фразеологізовані висловлення риторичного характеру, такі як: “Кожному б козакові таку вдачу, як у тебе, дівчино!” [59, с. 149].

Конструкції з порівняльними зворотами, наприклад: “Ти, Василюк, як маків цвіт” [49, с. 138].

Незакінчені висловлення, які натякають на позитивну оцінку, наприклад: “На права й дурний здасть, а ти ж!.. Ще й дівчат кататимеш” [65, с. 231].

Конструкції зі звертаннями, які вказують на доброзичливе ставлення до співрозмовника, наприклад: “А ти зовсім не змінилася, дорогенька” [62, с. 178].

Компліменти можуть використовуватися не тільки як форма похвали, але й для заохочення або підсилення бажаної поведінки співрозмовника.

Лексичні особливості компліментів варіюються залежно від контексту та мовної ситуації, і вони мають на меті вираження позитивних оцінок і похвал адресату комунікації.

У мовленні вияву уваги в англійському та українському дискурсах граматичні аспекти відіграють важливу роль у формулюванні компліментів, що є ключовою складовою виразу симпатії та позитивного ставлення до адресата. Граматична структура компліментів відрізняється в обох мовах і використовується для підсилення позитивних оцінок і вражень про адресата, роблячи їх більш виразними та запам'ятовуваними.

Загальною тенденцією є те, що граматична структура компліментів визначає їх вражаючий та ефективний характер, допомагаючи створювати

позитивний настрій і відмічати адресата як виняткового чи видатного. Отже, граматичні аспекти відіграють значущу роль у формулюванні компліментів і сприяють вияву уваги та симпатії у мовленні.

У мовленні вияву уваги в англійському та українському дискурсах відтінки виразності в компліментах грають важливу роль у виразі симпатії та позитивного ставлення до адресата. Компліменти можуть виявляти різні ступені виразності та вдосконалення, що залежать від вибору слів та лексичних одиниць.

У англійському дискурсі відтінки виразності в компліментах можуть варіюватися від поміркованих до виразних. Для виразних компліментів використовуються слова та вирази, які додають сили інтонації оцінки. Наприклад, “You look absolutely stunning in that dress”, виражає велику захопленість виглядом адресата. Відтінки виразності можуть бути зумовлені вибором прикметників і прислівників, які додають кольору компліменту та підкреслюють позитивність враження.

Українські компліменти також мають відтінки виразності в залежності від вибору слів і виразів. Виразні компліменти використовують сильні прикметники та фрази для підкреслення враження. Наприклад, “Ти виглядаєш надзвичайно чарівно в цьому вбранні”, передає виразну оцінку зовнішності адресата. Відтінки виразності вкладаються в вибір слів та їхня поєднання.

Важливо відзначити, що виразні компліменти можуть варіюватися в залежності від мовної ситуації, стилю спілкування та стосунків між співрозмовниками. В деяких випадках виразні компліменти відображають глибоку прихильність та захопленість, в той час як інколи вони можуть бути більш об'єктивними.

Семантичні аспекти компліментів у мовленні вияву уваги в англійському та українському дискурсах грають значущу роль у прояві симпатії та позитивного ставлення до адресата. Компліменти, в яких виявляються різні семантичні відтінки та нюанси, надають специфічного виразу мовленню та дозволяють збагатити змістове наповнення спілкування.

У мовленні англійського дискурсу компліменти можуть мати семантичний відтінок від абсолютної позитивності до відносної позитивності. Деякі слова та вирази, як “amazing” (дивовижний), “fantastic” (фантастичний) та “outstanding” (видатний), виражають абсолютно позитивне ставлення та глибоке захоплення адресатом. Вони надають компліментам інтенсивний характер та допомагають виразити враження від чогось надзвичайного.

З іншого боку, такі слова, як “nice” (приємний) чи “good” (добрий), можуть вказувати на менш виразну позитивність та надавати компліментам менш інтенсивний характер. Семантичні відтінки вираження позитивного ставлення можуть також відображати різні аспекти враження, такі як захопленість, повагу, вдячність) чи прихильність до адресата.

Українські компліменти також мають свої семантичні аспекти, які виражаються у виборі слів і виразів. Деякі слова, такі як “неймовірний” та “вражаючий”, виражають абсолютно позитивний характер і глибоке враження від адресата. Вони надають компліментам інтенсивний характер і допомагають виразити захоплення. Інші слова, такі як “добрий” чи “приємний”, можуть вказувати на менш виразну позитивність.

Семантичні аспекти компліментів впливають на структуру та зміст вияву уваги. Вони надають специфічного характеру враження та сприяють формулюванню індивідуальних та особистих компліментів.

Функціональне значення компліментів у дискурсі вияву уваги є важливим для спілкування та міжособистих відносин. Компліменти виконують різні функції, які варіюють від вияву поваги та захоплення до зміцнення взаємин і підтримки співрозмовника.

Насамперед компліменти використовуються для вираження позитивного ставлення та симпатії до адресата. Вони допомагають створити приємну атмосферу в комунікації та підвищують самооцінку та самоповагу співрозмовника. Компліменти можуть мати різні семантичні аспекти та ступені виразності, що дозволяє адаптувати їх до конкретної мовної ситуації.

Друга важлива функція компліментів полягає в створенні позитивного зв'язку між співрозмовниками. Коли компліменти виражаються з щирістю та співчуттям, вони можуть зміцнювати взаємну приязнь та довіру між людьми. Наприклад, вирази вдячності та прихильності у компліментах можуть сприяти підтримці відносин.

Компліменти також мають функцію полегшення комунікації та сприяють вияву уваги до адресата. Вони можуть бути важливим елементом активного слухання та реагування на слова та вчинки співрозмовника. Вияв уваги в компліментах може робити комунікацію більш глибокою та взаєморозумілою.

Крім того, компліменти мають позитивний вплив на самооцінку та самоповагу адресата. Вони підтверджують важливість та цінність особистості, що сприяє покращенню самопочуття та психологічного комфорту. Компліменти можуть мати роль психологічного підпорядкування, яке підтримує позитивні міжособистісні стосунки.

У мовленні вияву уваги в англійському та українському дискурсах компліменти виконують різні функції, що залежать від мовної ситуації, стилю спілкування та стосунків між співрозмовниками. Їхнє функціональне значення полягає в тому, щоб зробити спілкування більш гармонійним та приємним, підтримати відносини та підняти настрій адресата.

3.3. Аспекти комунікативної тактики компліментарності.

Аспект комунікативної тактики компліментарності охоплює цілу низку характеристик, що формують стереотип оцінки. Такі висловлювання описують адресата у цілому, враховуючи різноманіття його якостей. Специфічне компліментарне вираження зосереджується на одній конкретній рисі адресата, тому такі висловлювання містять позитивну оцінку лише окремих атрибутів, характеристик або стану особи. Як загальні, так і специфічні компліментарні висловлювання зустрічаються у формах, що описують самого адресата або ставлення мовця до нього.

Використання мовних засобів для вираження компліментів є складним і цікавим аспектом комунікативної тактики компліментарності. Мовлення вживає різні лінгвістичні прийоми для створення компліментів, які можуть бути приємними та підсилювати позитивне сприйняття співрозмовника.

У різних культурних контекстах використання мовних засобів для компліментів може варіюватися. У багатьох випадках для вираження компліментів, люди використовують такі лінгвістичні засоби, як загальні вислови підтримки, компліментарні слова та вирази, а також порівняльні конструкції.

Важливо враховувати унікальні функційно-прагматичні характеристики компліментарності, щоб уникнути комунікативних непорозумінь, пов'язаних з небажаними компліментами чи перлокутивними ефектами. Останні можуть включати “антифразис, що означає протилежність, протидію, ворожість, заміну, коли слово чи фразу треба розуміти у протилежному значенні”. [22, с. 198].

Також комплімент має бути адекватним до обставин спілкування. Наприклад, хворій людині не доречно говорити: “Ви чудово сьогодні виглядаєте” через специфіку ситуації. Тут мовець повинен обміркувати, чи варто висловлювати подібне, щоб не образити співрозмовника. Адекватність компліменту стосується не лише адресата, але й загальноприйнятих норм поведінки, особливо коли адресант вторгається в особисту сферу адресата без його згоди, як, наприклад, у випадку небажаних залицянь.

У п'єсі Олексія Коломійця “Убий лева!” можна спостерігати, як застосовується тактика компліменту для значного підвищення мовленнєвої репутації персонажа.

“Катя: Такий винахід достойний похвали. Я рада за дядю Володю... Гадаю, ви достойно оцінили успіх дяді Володі. Я також дозволю собі висловити таке... Отже... (шукає думку): Коли б мені довелося писати екзаменаційну роботу на тему: “Мій улюблений герой”, я б написала про дядю Володю! Хай вам таланить, дядю... Щоб вам щастило завжди, щастило, як дотепер.

Бабуся: І словечка не знайду, щоб тобі подякувати... Синочку, я б перехрестилася до тебе, як до Бога. Ти поміг маленькому. Заснуло, і дихає легше, і в грудях не так хрипить...

Сергій: (наливає вина) За товариша! Бачиш, куди сягнув наш Володя! “Рідина Клименка” в усіх аптеках... Клименко! Здорово! Бабуся сказала: “Молилася б, як до Бога”.

Володя: Власне, це було уже давно відомо в народній медицині, а я в якійсь мірі узагальнив, розробив, рекомендував рецепт виготовлення” [55, с. 17]. .

Комунікативна тактика компліментарності має прагматичну особливість: комплімент може використовуватися як інструмент для реалізації інших комунікативних стратегій. Наприклад, у цій ситуації комплімент служить для вираження подяки, як це робить адресант. Комплімент може бути частиною інших комунікативних тактик і іноді використовується для досягнення певної комунікативної мети, навіть у ситуаціях, коли не дотримується основна умова комунікативного дискурсу — ширість.

Відповідно до культурних і соціальних норм мовні засоби для компліментів можуть варіюватися від формальних та урочистих висловлювань до більш неформальних та особистих. Важливо враховувати цей контекст при створенні та розумінні компліментів.

Роль компліментів у комунікації полягає в створенні та зміцненні позитивного сприйняття співрозмовника. Компліменти впливають на психологічний стан та емоційний фон оточуючих, роблячи комунікацію більш приємною та сприяючи побудові позитивних міжособистісних стосунків.

Специфіка мовленнєвих засобів у компліментарному дискурсі полягає у використанні особливих лінгвістичних прийомів і структур для вираження позитивного ставлення до іншої особи чи її досягнень. Компліментарний дискурс вимагає певної відвертості та дотепності в мовленні, а також врахування культурних і соціальних норм.

Крім того, мовленнєві засоби у компліментарному дискурсі можуть включати порівняльні вислови, які допомагають виразити особливу оцінку.

Порівняльні вислови, такі як “Ти кращий за всіх” чи “Твої досягнення перевершують усі очікування”, підсилюють комплімент і роблять його більш виразним.

Значущою частиною мовленнєвих засобів у компліментарному дискурсі є також несловесні аспекти, які включають міміку, жести та тон голосу. Ці невербальні засоби можуть підсилити вплив та щирість компліментів, роблячи їх більш відвертими та емоційними.

Загалом специфіка мовленнєвих засобів у компліментарному дискурсі полягає у використанні різноманітних лінгвістичних засобів, щоб виразити позитивне ставлення та підсилити позитивне сприйняття співрозмовника.

Культурні контексти мають значущий вплив на спосіб, яким сприймаються та виражаються компліменти в мовленні. Сприйняття та інтерпретація компліментів може різнитися в залежності від культурних норм, традицій та цінностей, що притаманні різним мовним спільнотам.

У деяких культурах, де загальний наголос робиться на скромності та відхиленні від себе, компліменти можуть сприйматися з обережністю. Люди можуть вважати, що приймати компліменти — це несвідоме відзначення власних досягнень та може бути сприйнято як недостатньо скромно чи навіть надмірно самовпевнено.

У інших культурах, де відвертий вияв компліментів вважається нормою, компліменти можуть сприйматися як прояв поваги та позитивного ставлення. У таких культурах відмова від компліменту може розцінюватися як нещирість чи відхилення від позитивного сприйняття.

Наприклад, у японській культурі загальноприйнято виявляти скромність та уникати виразних компліментів. Вирази, такі як “Це непогано” чи “Ти зробив це непогано”, можуть бути сприйняті позитивно, але більш яскраві компліменти можуть вважатися недоречними.

Українська культура може бути більш відкритою до виразних компліментів і висловлення позитивних емоцій. Наприклад, фрази типу “Ти

дуже красивий/красива” чи “Ти неймовірно розумний/розумна” можуть вважатися прийнятними та щирими.

Однак навіть в одній культурі можуть існувати варіації у сприйнятті компліментів в залежності від віку, гендеру, соціального статусу та інших факторів. Тому важливо враховувати культурний контекст при використанні компліментів і розумінні їхнього впливу на співрозмовників.

Етикет і норми вживання компліментів у різних мовних спільнотах визначаються культурними звичаями та соціальними конвенціями, і вони можуть значно відрізнятись від однієї мовної спільноти до іншої. Компліменти можуть бути могутнім інструментом підтримки міжособистісних стосунків, але також можуть призвести до незручностей, якщо не дотримуватися відповідних норм.

В англійських країнах, таких як Велика Британія та США, загальні компліменти про зовнішність, роботу чи досягнення зазвичай вітаються. Проте вони виражаються скромно та обережно, щоб уникнути враження занадто гучної похвали. Такі фрази, як “You look nice today” чи “You did a great job”, є прийнятними.

Українська культура відкрита до виразних компліментів і вітає їх у різних сферах життя. Люди в Україні можуть активно вживати компліменти щодо зовнішності, роботи, досягнень та інших аспектів. Наприклад, “Ви дуже красиві” або “Ваша праця дуже цінна для нашої команди” є типовими компліментами.

Але важливо пам'ятати, що в деяких культурах компліменти можуть сприйматися як нещирі чи навіть нецінні, якщо вони висловлюються надто активно. Тому етикет вживання компліментів вимагає уважності до місцевих норм і відповідності культурним традиціям.

Компліменти в мовленні виконують важливі соціальні ролі та мають глибокий психологічний аспект. Вони взаємодіють із співрозмовниками та впливають на їхнє самопочуття, соціальну динаміку і ставлення до інших.

Соціальна роль компліментів полягає у підтримці позитивних міжособистісних стосунків і комунікації. Компліменти можуть зміцнювати

зв'язки між людьми, створюючи атмосферу довіри та розуміння. Вони можуть також виступати як засіб підкреслення соціального статусу чи інших аспектів особистості.

Психологічний аспект компліментів полягає у їхньому впливі на емоційний стан співрозмовника. Прийняття компліменту може викликати почуття задоволення, підвищити самооцінку та покращити настрій. Компліменти можуть бути джерелом позитивних емоцій і відчуття підтримки.

Однак важливо враховувати, що психологічний ефект компліментів може варіювати від особи до особи. Деякі люди сприймають компліменти з великим задоволенням, тоді як інші можуть відчувати незручність або навіть сумніви в їхній щирості. Також важливо, щоб компліменти відповідали конкретним заслугам або якостям співрозмовника.

Компліменти відіграють дуже важливу роль у вияві уваги та підтримці міжособистісних стосунків у мовленні. Вони є спеціальними вербальними засобами, які дозволяють акцентувати увагу на конкретних якостях, досягненнях або аспектах життя інших людей.

Однією з ключових функцій компліментів є створення позитивної атмосфери в спілкуванні. Вони викликають позитивні емоції як у відправника, так і у одержувача. Відчуття визнання та похвали приносить радість та задоволення. Ця позитивна емоційна реакція сприяє покращенню загальної атмосфери спілкування та сприяє підвищенню рівня довіри між співрозмовниками.

Компліменти також підкреслюють важливі якості та характеристики особи. Вони можуть бути спрямовані на зовнішність, інтелект, навички чи характер. Наприклад, ви можете сказати: “Твоя енергія та позитивність завжди надають життю барви”.

Однак компліменти — це не тільки засіб вираження позитивного ставлення. Вони також виявляють увагу до досягнень іншої особи. Компліменти можуть бути способом виразити підтримку та визнання важливих досягнень чи

успіхів. Вони вказують на те, що ви позитивно сприймаєте та цінуєте ці досягнення.

Крім того, компліменти можуть бути особливо цінними в важливих моментах життя співрозмовника, таких як святкування успіхів, дні народження чи інші важливі події. Вони можуть висловлювати вдячність і підтримку в такі миті. Наприклад, ви можете сказати: “Дякую за твою дружбу та завжди підтримку”.

Компліменти також допомагають стимулювати позитивну енергію. Вони можуть бути джерелом натхнення та мотивації. Виявляючи вдячність та цінність іншої особи, ви спонукаєте її до подальших досягнень та розвитку.

Вираження поваги та приязні грають також важливу роль у функціональному аспекті компліментів. Вони вказують на повагу та приязнь до співрозмовника та його талантів, які ви відзначаєте.

Також важливо враховувати, що компліменти мають відповідати етикету та нормам вживання мовленнєвих засобів у конкретній мовній спільноті. Культурні особливості та загальноприйняті стандарти використання компліментів можуть варіюватися від однієї мовної спільноти до іншої.

Отже, феномен компліментарності вбирає в себе прагматичний ефект, а тактика компліменту стає одним із ключових інструментів в дискурсі вияву уваги. До того ж часто прагматична тактика компліменту використовується для реалізації різних етикетних дискурсів. Все це підкреслює важливість та актуальність досліджень функційних та прагматичних аспектів компліментарності з метою підвищення ефективності комунікації.

Висновки до третього розділу

У міжкультурній комунікації, похвала та компліменти важливі для вияву симпатії та уваги, але їх розуміння залежить від культурних, соціальних та психологічних факторів. Похвала визначається як позитивна оцінка дій чи якостей особи, використовуючись для підтримки та підвищення самооцінки. Комплімент, з іншого боку, це позитивна оцінка зовнішності, вмінь чи інших

особистих рис, спрямована на покращення настрою та сприяння дружньому ставленню. За Дж. Серлом, комплімент включає репрезентативний інтенст мовця, що виявляє особисті емоції та наміри, впливаючи емоційно на адресата та потенційно змінюючи його поведінку.

Інтенції мовленнєвого акту компліменту охоплюють три напрямки: вираження власних емоцій мовцем, вплив на співрозмовника, та викликання симпатії чи реакцій в інших учасників діалогу.

У контексті симпатії, похвала та компліменти є ключовими для створення позитивного середовища спілкування, виражаючи взаєморозуміння, визнання та дружнє ставлення між співрозмовниками. Ці стратегії підкреслюють позитивні аспекти учасників діалогу, сприяючи підтримці та розвитку комунікативних відносин.

Прагматична роль компліменту в діалогах полягає у створенні та підтримці позитивних міжособистісних відносин через позитивну оцінку певних рис або властивостей адресата. Компліменти важливі для створення дружньої атмосфери, вираження симпатії, покращення настрою, демонстрації привітності та приязні. Вони явно виявляють наміри адресанта висловити прихильність та увагу, створюючи приязне середовище для розмови, а також служать для піднесення співрозмовника, посилюючи його віру у власні можливості.

Компліменти в комунікації важливі для підтримки позитивних відносин, орієнтуючись на високу оцінку аспектів особистості адресата. Вони включають не тільки приємні слова, але й лестощі, часто використовуючи гіперболізовані описи через прикметники, прислівники та іменники. Наприклад, компліменти можуть звучати як “Ви маєте витончений смак”, “У вас золоті руки” або “Ви сьогодні чудово виглядаєте”. Вони зазвичай стосуються тем, як зовнішність, інтелектуальні та моральні якості, одяг, манери, та можуть мати стереотипний характер. Однак існує індивідуальний підхід у використанні компліментів, який вимагає креативності та оригінальності, особливо у романтичних стосунках, де компліменти можуть бути дуже різноманітні. У інших видах взаємодій,

компліменти також сприяють налагодженню та підтримці дружніх відносин і легко приймаються навіть від незнайомих.

У вираженні компліментів основний метод полягає у використанні оцінних слів, зокрема прикметників для передачі позитивної оцінки, таких як "найкращий", "розумний", "гарний", та прислівників, які підсилюють похвалу, наприклад, "геніально", "страшенно подобається". Гіперболізовані фрази з абсолютними словами як "завжди", "дуже" використовуються для надання особливої ваги компліментам. Важливим є також контекст спілкування, який впливає на якість та стиль компліменту, враховуючи етикетну дистанцію та відносини між співрозмовниками. Ефективність компліменту залежить від вибору властивості, яка відповідає особистим характеристикам адресата.

Вивчаючи літературні джерела українського мовного простору, можна виявити кілька ключових методів вираження компліментів. Перший метод полягає у використанні порівнянь, наприклад, "Ти, Василюк, як маків цвіт". Другий метод — застосування гіперболізованих фраз, як "Славна ви молодиця, ніхто вас лихом не спом'яне" [49, с. 236]. Третій ефективний засіб — це використання синтаксичних інтенсифікаторів, наприклад, "Який у тебе охайний, заокруглений почерк відмінника" [41, с. 56]. Ці техніки дозволяють українським мовцям висловлювати компліменти з більшою виразністю та глибиною.

У американському лінгвістичному просторі існують два основних типи компліментів: прямі та непрямі. Прямі компліменти мають ясно виражений оцінний зміст і базуються на стандартних лексико-семантичних моделях, як у вислові "I like myself better when I'm with you". Непрямі компліменти мають визначений об'єкт похвали та оцінний предикат, але виражаються у формі питань або так, що оцінне судження не є основним змістом висловлювання, як у прикладі: "Your husband, hasn't he got a nice smile?" [74, с. 113].

У британському мовному середовищі, також як і в українському, використовуються порівняння для висловлення компліментів, але британські компліменти часто характеризуються більшою стриманістю. Наприклад, компліменти можуть містити натяки та субтільність, виражаючи похвалу у

ввічливій та витонченій формі, як у вислові “Sweet girl! So devoted to sunsets! Shows such refinement of feeling, does it not? After all, there is nothing like Nature, is there?” [76, с. 114].

Отже, аналізуючи комплімент як прагматичну тактику комунікативного жанру симпатії у різних мовних середовищах, можна визначити, що хоча підхід до створення та використання компліментів може варіюватися в залежності від культурних та лінгвістичних особливостей, основною метою залишається побудова та підтримка позитивних міжособистісних відносин.

В американському контексті спостерігаються прямі та непрямі компліменти, де прямі компліменти мають ясно виражений оцінний зміст, а непрямі носять більш натякану форму. У британському середовищі компліменти часто є більш стриманими і виражені у ввічливій, витонченій формі з використанням натяків і субтельності.

В українській мові компліменти часто використовують порівняння та гіперболізовані фрази для підкреслення позитивних якостей. Вони можуть бути схожими на британські компліменти у тому, що часто включають порівняння, але можуть відрізнятися за ступенем виразності та гіперболізації.

Загалом, незалежно від культурного контексту, компліменти служать важливим інструментом у спілкуванні, сприяючи позитивній атмосфері, взаєморозумінню та підтримці дружніх стосунків між людьми.

ВИСНОВКИ

Підсумок дослідження розкриває багатоаспектну проблематику вияву уваги в англійському та українському дискурсах міжперсональної комунікації. Дослідження дозволило виявити важливі взаємозв'язки між комунікативними жанрами, дискурсами, а також когнітивними та прагматичними аспектами вияву уваги.

За результатами дослідження було визначено, що в англійському та українському мовних просторах існують схожі та відмінні вирази уваги в комунікативних жанрах симпатії, співчуття та схвалення. Ці вирази використовуються для досягнення специфічних комунікативних цілей, а також відображають культурні та когнітивні особливості мовців.

Наприклад, у дослідженні виявлено, що в англійському дискурсі симпатії іронія може бути використана як стратегія вияву максими, тоді як в українському дискурсі цей аспект менш розповсюджений. З іншого боку, в дискурсі співчуття українська мова виявляє більшу тенденцію до використання виразів, які виражають ніжність та підтримку, порівняно з англійською мовою.

Подальше дослідження, відповідно до результатів, може зосереджуватися на більш детальному аналізі лексичних та граматичних особливостей вияву уваги в конкретних жанрах і на розробці практичних рекомендацій для використання цих виразів у реальних ситуаціях міжперсональної комунікації.

Підтвердження мети та завдань цього дослідження визначається результатами та виявленими тенденціями в англійському та українському мовних просторах, що були виявлені у ході аналізу комунікативних жанрів та дискурсів у вияві уваги.

Мета цього дослідження полягала в тому, щоб розкрити та проаналізувати когнітивно-концептуальні та функційно-прагматичні аспекти вияву уваги в англійському та українському мовних просторах. Результати дослідження підтвердили, що вияв уваги є важливим аспектом комунікативної діяльності, і він може бути виражений різними способами в різних мовах і культурах.

Завданнями цього дослідження було визначити комунікативні жанри, які є найбільш типовими для вияву уваги в обох мовах, а також встановити специфічні мовні засоби, які використовуються для вираження уваги в кожному жанрі. Дослідження дозволило виявити важливі тенденції у виразі симпатії, співчуття та схвалення в англійському та українському дискурсах, а також розкрити взаємозв'язки між когнітивними процесами, лінгвістичними засобами та культурним контекстом.

Отже, результати дослідження підтвердили мету та завдання цієї роботи, а також відкрили перспективи подальших досліджень у галузі вияву уваги в англійському та українському дискурсах, включаючи аналіз інших комунікативних жанрів, вплив культурних чинників і дослідження мовних різниць у вияві уваги.

Практичні застосування та рекомендації, отримані на основі результатів цього дослідження, відкривають можливості для реального використання вивчених комунікативних жанрів і вияву уваги в англійському та українському мовних середовищах у різних сферах діяльності. Це стосується як професійних, так і навчальних контекстів, а також міжкультурного спілкування та подальших досліджень.

Спеціалісти з галузі перекладу та лінгвістики можуть використовувати результати дослідження для більш точного та ефективного перекладу текстів, розуміння контексту та інтонації вияву уваги. Викладачі мов можуть внести ці знання в навчальні програми, підручники та методичку викладання, покращуючи якість навчання. У сфері міжнародних бізнес-комунікацій результати дослідження можуть допомогти фахівцям у встановленні партнерських відносин і комунікації з клієнтами з інших мовних і культурних груп.

Крім того, ця робота має важливе значення для розуміння міжкультурного спілкування та підготовки фахівців до нього. Вона надає інформацію про культурні відмінності у вияві уваги та дозволяє підготувати спеціалістів до міжкультурного спілкування, де розуміння та використання правильних виразів можуть мати важливе значення.

Отримані результати також відкривають перспективи для подальших досліджень в цій галузі. Можливі напрями подальших досліджень включають більш глибокий аналіз конкретних жанрів та їхніх варіацій у різних мовах, а також дослідження впливу культурних контекстів на способи вияву уваги. Отже, ця робота створює важливу основу для майбутніх досліджень у галузі комунікативних жанрів і вияву уваги в мовних спільнотах.

Дослідження в галузі вияву уваги в комунікативних жанрах і дискурсах в англійському та українському мовних просторах відкриває широкий спектр можливостей для подальших досліджень і розвитку цієї галузі. Результати поточного дослідження вказують на кілька можливих напрямків для майбутніх досліджень.

Дослідники можуть розширити аналіз інших комунікативних жанрів, які виражають увагу, поза межами симпатії, співчуття та схвалення. Це дозволить краще розуміти спектр можливостей для вияву уваги в комунікативній діяльності.

Дослідження можуть розширити на інші мови та мовні спільноти, порівнюючи способи вияву уваги та вирази мови в різних культурних та історичних контекстах. Це сприятиме розумінню мовних різниць та спільних рис у комунікації.

Дослідники можуть проаналізувати вплив культурних аспектів на вияв уваги та способи виразу симпатії, співчуття та схвалення. Розуміння цього аспекту допоможе покращити міжкультурну комунікацію та підготувати фахівців для співпраці в різних культурних середовищах.

Подальші дослідження можуть включати аналіз мовних відмінностей в різних регіонах і діалектах, що допоможе розуміти, як вияв уваги може змінюватися в межах однієї мови.

В контексті розвитку технологій та змін у способах спілкування, дослідники можуть аналізувати вияв уваги в онлайн-спілкуванні, використовуючи соціальні мережі та месенджери.

Аналіз соціолінгвістичних аспектів вияву уваги дозволить зрозуміти, як соціальні фактори, такі як статус, роль та інші, впливають на способи комунікації та вияву уваги.

Ці можливі напрями досліджень обіцяють подальший розвиток нашого розуміння комунікативних жанрів і способів виразу уваги в мовах і сприятимуть розвитку міжкультурного та мовного спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич 2000: Бацевич Ф. С. Девіації, пов'язані з комунікативною компетенцією мовців. Основи комунікативної девіатології. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — С. 144–204.
2. Бацевич 2003: Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики. — Львів, 2003. — 277 с.
3. Бацевич 2004: Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. — К.: Академія, 2004. — 344 с.
4. Бацевич 2006: Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: навчальний посібник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2006. — 248 с.
5. Бацевич 2010: Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: [монографія]. — Львів: ПАІС, 2010. — 336 с.
6. Гнатюк 2007: Гнатюк Л. Неузгодженість комунікативних максим. Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія. — Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦТ, 2007. — Випуск 15–18. — С. 527–530.
7. Гнатюк 2008: Гнатюк Л. Комплімент як прагматична тактика комунікативних стратегій виявлення ввічливості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. — Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. — Випуск 6. — С. 207–213.
8. Гнатюк 2008а: Гнатюк Л. Перформативи у структурі мовленнєвого етикету. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. — Донецьк: ДонНУ, 2008. — Вип. 17. — С. 189–194.
9. Гнатюк 2009: Гнатюк Л. Ввічливість і мовленнєвий етикет в умовах інтерперсональної комунікації. Прагматичні й функціонально-комунікативні аспекти. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. — Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. — Випуск 9. — С. 214–221.

10. Гнатюк 2010: Гнатюк Л. Опосередковані стратегії міжособистісного спілкування. Донецький вісник Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Т. 28. — Донецьк: Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2010. — С. 207–214.
11. Гнатюк 2010а: Гнатюк Л. Прагматичні й функціонально-комунікативні особливості іронії як засобу міжособистісного спілкування. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. — Донецьк: ДонНУ, 2010. — Вип. 21. — С. 191–197.
12. Гнатюк 2010б: Гнатюк Л. Таксономія прагматичних типів речень висловлень в умовах міжособистісної комунікації. Записки з українського мовознавства: зб. наукових праць. Opera in linguistica ukrainian: Fasciculum 19 / наук. ред. О. І. Бондар. — Одеса: Astroprint, 2010. — Вип. 19. — С. 97–105.
13. Гнатюк 2011: Гнатюк Л. Прагматичні й функціонально-комунікативні особливості імплікатури іронії. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. — Донецьк: ДонНУ, 2011. — Вип. 23. — С. 131–137.
14. Гнатюк 2012а: Гнатюк Л. Лінгвокультурний аспект комунікативних максим в українському, англо-американському та польському мовленнєвих середовищах. Актуальні проблеми іноземної філології: лінгвістика та літературознавство: міжвузівський збірник наукових статей / гол. ред. В. А. Зарва. — Бердянськ: БДПУ, 2012. — Вип. VII. — С. 68–75.
15. Гнатюк 2012б: Гнатюк Л. Роль пресупозиції у декодуванні імпліцитного дискурсу (на ілюстративному матеріалі української, англо-американської, польської мов. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. — Донецьк: ДонНУ, 2012. — Вип. 24. — С. 100–105.
16. Гнатюк 2013: Гнатюк Л. Я. Технології міжперсонального спілкування у міжкультурній взаємодії : [монографія]. — Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2013. — 336 с.

17. Гнатюк 2014: Гнатюк Л. Лінгвокультурні прагматичні й функційно-комунікативні особливості комунікативного акту мовчання в українськомовному, польськомовному, англomовному просторах. Лінгвістичні студії : міжнародний збірник наукових праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. — Донецьк : ДонНУ, 2014. — Вип. 29. — С. 187–196.
18. Загнітко 2017: Загнітко А. П. Теорія лінгвоперсонології. — Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2017. — 132 с.
19. Компаній О. 2020: Компаній, О. **МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ**. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. — 2020. — № 2. — С. 157–164.
20. Манакін 2012: Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : [навчальний посібник]. — Київ: Видавничий центр “Академія”. 2012. — 284 с.
21. Приходько 2001: Приходько Г. І. Специфіка імпліцитних засобів оцінки у висловлюванні. — Запоріжжя: ЗДУ, 2001. — С. 218–241.
22. Радевич-Винницький 2006: Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : [навч. посіб.]. — К.: Знання, 2006. — 291 с.
23. Шкіцька 2011: Шкіцька І. Ю. Оцінна лексика в маніпулятивній стратегії позитиву // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. — 2011. — Вип. 7. — С. 382-387.
24. Austin 1962: Austin J. How to Do Things with Words. — Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1962. — 188 p.
25. Brown 1978: Brown P., Stephen Levinson. Universals in Language usage: politeness phenomena. In Goody, E.N. (ed.), Questions and Politeness: strategies in social interaction. — Cambridge: Cambridge University Press, 1978. — P. 56–289.

26. Hnatiuk 2008: Hnatiuk L. How to Do Things with Words to Achieve more Effectiveness in Communication. Східнослов'янська філологія. — Горлівка, 2008. — Вип. 14. — С. 25–34.
27. Ito Akira, Takizawa Osamu 1996: Ito Akira, Takizawa Osamu. Why do people use irony? – The pragmatics of irony usage. Twenty Workshop on Language Technology 12: Automatic Interpretation and Generation of Verbal Humor. Netherlands : University of Twente Dept of Computer Science, 1996. — Pp. 21–
28. Lakoff 1973: Lakoff G. The Logic of Politeness. Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society, 1973. — Pp. 19–306.
29. Leech 1983: Leech G. Principles of Pragmatics. — London: Longman, 1983. — 250 p.
30. Lewis 2000: Lewis R. When Cultures Collide: Managing Successfully Across Cultures. — London: Nicholas Brealey Publishing, 2000. — 462 p.
31. Mey 2001: Mey J. Pragmatics. An Introduction, 2nd Edition. — Oxford: Blackwell. Pub., 2001. — 392 p.
32. Zahnitko 2012: Zahnitko A., Hnatiuk L. Utterances of Politeness as Performatives in order to call forth the Polite Atmosphere congenial for Interpersonal Interaction. 2021. 167-174 p.
33. Lasswell: The Decision Process: Seven Categories of Functional Analysis, Harold D. Lasswell. College Park, Maryland: University of Maryland Press, 1956. 23 p.
34. Shannon: A Mathematical Theory of Communication Shannon C. E. Bell System Technical Journal. 1948. 379—423 p, 623—656 p.
35. Jakobson R., Halle M. 2002: Roman Jakobson, Morris Halle. Fundamentals of Language. — Walter de Gruyter, 2002. — 96p.
36. Kasper G. 1990: Kasper G. Linguistic Politeness: Current Research Issues. Journal of Pragmatics. — 1990. — № 2. — P. 193–218.
37. Leech G. 1980: Leech G. Explorations in Semantics and Pragmatics. — Amsterdam: Benjamins, 1980. — 133 p.

38.Searle John Rogers 1969: John Rogers Searle. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. — 1969.

39.Searle John Rogers 1979: John Rogers Searle. Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts. — 1979.

ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

40.Багрянний І. Тигролови : Роман. Морітурі. Драм. повість. Київ : Наук. думка, 2001. 368 с.

41.Вдовиченко Г. Бора. Харків : Клуб Сімейн. Дозвілля, 2011. 240 с.

42.Вишня О. Усмішки. Київ : Дніпро, 2001. 352 с.

43.Вінграновський М. С. П'ять повістей : повісті. Київ, 1987. 168 с.

44.Воробкевич І. Твори. Том 2. Львів : Просвіта, 1911. 412 с.

45.Воробкевич С. Амбросій Остапкевич. Київ : Дніпро, 1987. 358 с.

46.Гончар О. Т. Бригантіна : повість. Київ : Веселка, 1981. 272 с.

47.Гончар О. Т. Собор : Роман. Київ : Дніпро, 1968. 240 с.

48.Гончар О. Т. Циклон : Роман. Ужгород : Карпати, 1981. 264 с.

49.Гуцало Є. У гаї сонце зацвіло. Київ : Знання, 2019. 271 с.

50.Довженко О. Воля до життя. Фоліо, 2015. 31 с.

51.Загребельний П. А. Я, Богдан : (Сповідь у славі) : Роман. Київ : Дніпро, 1986. 492 с.

52.Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Конотопська відьма : Повість. Київ : Дніпро, 1985. 75 с.

53.Кобилянська О. Апостол черні. Львів : Каменярь, 1994. 247 с.

54.Кобилянська О. Людина. Царівна. Київ : Котигорошко, 1994. 358 с.

55.Коломієць О. Убий лева!. Київ : Мистецтво, 1985. 53 с.

56.Коцюбинський М. Fata Morgana. Київ, 1926. 146 р.

57.Лепкий Б. Мишка. Київ : Знання, 2020. 158 с.

58.Мирний П. Лихі люди : Повість. Київ : Дніпро, 1965. 148 с.

59.Панч П. Клокотала Україна : роман. Київ : Дніпро, 1987. 532 с.

60. Стельмах М. П. Велика рідня. Київ : Дніпро, 1968. 967 с.
61. Стельмах М. П. Гуси-лебеді летять. Київ : Веселка, 1975. 256 с.
62. Тарасюк Г. Сестра моєї самотності. Бровари : Відродження, 2009. 322 с.
63. Українка Л. Грішниця. Київ, 1966. 15 с.
64. Цюпа І. А. Дорогами юності. Київ : Молодь, 1957. 280 с.
65. Шкляр В. Чорний ворон. Львів : Ярославів Вал, 2009. 356 с.
66. Albom M. Tuesdays with Morrie. Rockland, Massachusetts : Large Print Press, 1998. 171 p.
67. Dickens C. Tale of Two Cities. Copp Clark Professional, 1995. 132 p.
68. Faulkner W. The bear. South Yarmouth, Ma : Curley Pub., 1990. 193 p.
69. Fitzgerald F. S. F. The Great Gatsby. Chiltern Publishing, 2021. 171 p.
70. Highmore J. Message. London : Headline Review, 2009. 425 p.
71. Mansell J. Mixed Doubles. London : Headline Review, 2008. 420 p.
72. Miller A. Death of a Salesman. New York : Independently Published, 2022.
73. Mitchell M. Gone With the Wind. Journal of Educational Sociology. 1940. Vol. 13, no. 5. P. 320.
74. O'Neill E. Long Day's Journey into Night. Econo-Clad Books, 1999. 179 p.
75. Parks A. Men I've Loved Before. London : Headline Review, 2011. 427 p.
76. Wilde O. Lady Windermere's Fan. Independently published, 2019. 160 p.
77. Wilde O. Woman of No Importance. Independently Published, 2020. 163 p.
78. Woolf V. To the lighthouse. Coles, 1980. 174 p.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

79. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: Перун. – 2003. – 1440 с
80. Словник української мови 2010–2019: Словник української мови: В 20-ти т. — Київ: Наукова думка; Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2010–2019.

- 81.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 1. — С. 103.
82. Cambridge Dictionary Online – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/>
83. Green J. Green's Dictionary of Slang. L.: Chambers, 2010. 6128 p. Режим доступу: <https://greensdictofslang.com/>
84. Hornby A.S. Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English. Third edition/ A.S. Hornby. - London: 1974. - 757p
85. Macmillan English Dictionary Online [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.macmillandictionary.com>